

Hvem er jeg nå?

-Hvilke beskrivelser av seg selv har syriske flyktninger som bor på asylmottak?

Sigurd Riste Andersen

VID vitenskapelige høyskole

Institutt for familierapi

Masteroppgave

Master i familierapi og systemisk praksis

Antall ord: 26 839

31. mai 2017

Sammendrag

Denne oppgaven er en kvalitativ gruppestudie av hvordan syriske flyktninger på asylmottak opplever seg selv. Forskningsspørsmålet som er valgt for å få fram kunnskap om tematikken er: *Hvilke beskrivelser av seg selv har syriske flyktninger som bor på asylmottak?*

Hensikten med studien er å bidra til ny kunnskap om og forståelse for en gruppe med relativt kort botid i Norge. Målet er å undersøke hvordan denne gruppen opplever forholdet til seg selv, til andre, til bosituasjon og til nye kulturelle koder. Det teoretiske grunnlaget for oppgaven er narrativ teori, systemteori, sosialkonstruksjonisme, sosialpsykologi og relevante teorier om migrasjon. Metoden i oppgaven er tematisk analyse, en tekstanalysemodell som kategoriserer det skriftlige datamaterialet inn i ulike tema. Analysen av datamaterialet peker ut fem tema. Videre blir de tematiske funnene fra analysen drøftet opp mot relevante teorier.

Funnene i undersøkelsen viser at deltakerne opplever at asylsøkerprosessen er en nyorienterende fase, der sosiale relasjoner er sentrale for hvordan de opplever seg selv og den situasjonen de er i. Det er tydelige tegn i undersøkelsen på at syriske flyktninger opplever et sterkt fellesskap seg imellom og at nære relasjoner til andre syrere og ansatte ved asylmottaket er viktige. Deltakerne viser tegn på å oppleve seg som en in-gruppe, der gruppetilhørigheten kan skape en opplevelse av verdi og mening, samtidig som de beskriver andre innvandrergupper og nordmenn som utgrupper de ikke opplever å tilhøre. Beskrivelser viser at deltakerne opplever det som krevende å forstå sosiale koder i møter med nordmenn utenfor asylmottaket og at de opplever å bli møtt av stereotype holdninger. På et samfunnsnivå viser studien at syriske flyktninger blir plassert i gruppekategorier som kan gi systemkrenkelser.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Forord	8
1 Innledning	10
1.1 Bakgrunn og valg av tema.....	10
1.2 Kontekst og aktualitet.....	10
1.3 Eget utgangspunkt.....	12
1.4 Presentasjon av forskningsspørsmålet.....	13
1.5 Oppgavens struktur	14
2 Teori	15
2.1 Innledning.....	15
2.2 Systemteori.....	16
2.2.1 Systemteori	16
2.2.2 Kybernetikk.....	16
2.2.3 Sirkularitet.....	17
2.2.4 Punktuering	17
2.2.5 Kontekst	18
2.3 Sosiale konstruksjoner.....	18
2.3.1 Sosialkonstruksjonisme	19
2.3.2 Diskurser	19
2.4 Narrativ teori	20
2.4.1 Innføring i narrativ teori.....	20
2.4.2 Dominerende fortellinger.....	22
2.5 Identitet og selv-et.....	23
2.5.1 Identitet og selv	23
2.5.2 Tynne og tykke identitetskonklusjoner	25
2.5.3 Kulturperspektiv	26
2.5.4 Sosial identitet og gruppeprosesser.....	26
2.6 Migrasjon	28
2.6.1 Relasjoner på asylmottak	28
2.6.2 Status og hvordan man blir møtt.....	30
2.6.3 Kulturmøtet.....	30
2.6.4 Identitetsopplevelse i en migrasjonsprosess	31
3 Metode	32
3.1 Innledning.....	32
3.2 Valg av metode.....	32
3.2.1 Beskrivelse av metode	32

3.2.2	Begrunnelse for valg av metode	33
3.2.3	Induktiv og deduktiv tilnærming	34
3.3	Datainnsamling.....	35
3.3.1	Planlegging	35
3.3.2	Søknader til eksterne organer.....	36
3.3.3	Utvalg.....	37
3.3.4	Utvikling av intervjuguide	39
3.3.5	Gjennomføring av intervjuene	40
3.3.6	Transkripsjon	42
3.4	Analyseutførelse.....	43
3.4.1	1. fase - Bli kjent med data	43
3.4.2	2. fase - Innledende koding.....	43
3.4.3	3. fase - Søke etter tema	44
3.4.4	4. fase - Evaluering av tema.....	45
3.4.5	5. fase - Definere og navngi tema	45
3.4.6	6. fase - Produsere rapport	45
3.5	Forskningsetiske betraktninger	46
4	Resultater	48
4.1	Innledning.....	48
4.1.1	Beskrivelser av nåsituasjon.....	49
4.1.2	Stress og psykisk helse.....	49
4.1.3	Å bo på asylmottak	49
4.1.4	I fengsel.....	50
4.1.5	Oppholdstillatelse	50
4.1.6	lover og sosiale normer.....	51
4.2	Samhold.....	51
4.2.1	Familie og barn	52
4.2.2	Samhold som gruppe.....	52
4.2.3	Å sammen representere Syria	53
4.2.4	Takknemlighet	53
4.2.5	Forholdet til de ansatte ved asylmottaket.....	54
4.3	Identitet.....	54
4.3.1	Jeg føler meg som en... ..	54
4.3.2	Å starte på null	55
4.3.3	Verdighet.....	55
4.3.4	Stempling – hvordan blir jeg møtt?	55
4.4	Relasjon til Syria	56
4.4.1	En hverdag som ble borte	56
4.4.2	Skildringer om krig	56
4.4.3	Urettferdighet og avmakt	57
4.4.4	Kjærlighet til Syria.....	58
4.5	Framtid	58
4.5.1	Vi må videre.....	58

4.5.2	Troen på et godt liv	58
4.5.3	Jobb, skole og språk	59
4.5.4	Fremtidsplaner og prosjekter	59
5	Drøfting	60
5.1	Innledning.....	60
5.2	Selvbeskrivelser	60
5.2.1	Å starte på null	60
5.2.2	Jeg, en asylsøker – begrensninger og verdighet.....	61
5.3	Møter med Norge	63
5.3.1	Ansikt til ansikt – møter med nordmenn utenfor mottak	63
5.3.2	Opplevelse av å være utenfor grupper	64
5.3.3	Takknemlighet	65
5.4	Sosialt fellesskap og gruppetilhørighet	67
5.4.1	Krig og urett.....	68
5.4.2	Ulike, men like.....	68
5.4.3	Sammen representere Syria og syrere.....	69
5.4.4	Familie	71
5.5	Å bo på asylmottak.....	71
5.5.1	Kontekst.....	72
5.5.2	Gruppedynamikk i asylmottak.....	72
5.5.3	Forholdet til de ansatte.....	73
5.6	Kultur og samfunn.....	74
5.6.1	Kulturforståelse.....	74
5.6.2	Systemutfordringer	76
6	Avslutning	78
6.1	Oppsummering.....	78
6.2	Kritisk blikk på resultater av undersøkelsen	80
6.3	Implikasjoner av studien	81
7	Litteraturliste	83
8	Vedlegg	87
8.1	Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema norsk.....	87
8.2	Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema arabisk.....	90
8.3	Vedlegg 3: Utdrag fra Intervjuguide	93
8.4	Vedlegg 4: Kvittering godkjent prosjektsøknad NSD	96

Forord

«Målet mitt er å komme i mål med studiet, spesielt med masteroppgaven» sa jeg til kona mi, februar 2016. Sammen hadde vi blitt foreldre for første gang og jeg var spent på hvordan familieførøkelsen, permisjoner, full jobb og masterstudiet ville la seg kombinere. Prosessen med å gjennomføre denne undersøkelsen har dermed blitt et parallellprosjekt til store endringer også på flere av livets sider. Når jeg nå nærmer meg avslutningen på denne masteroppgaven, ser jeg at tema som nyorientering, nye roller, eget selvilde og nye relasjoner ikke bare er tema som går igjen i denne masteroppgaven, men det er også tema som har fylt mitt eget liv det siste året.

Jeg vil bruke denne anledningen til å takke de som har bidratt spesielt i å muliggjøre denne masteroppgaven.

Tusen takk til deltakerne i denne studien, som har bidratt til å gjøre dette mulig, og bydd på sine fortellinger og erfaringer fra levd liv. Deres bidrag setter jeg stor pris på. Takk også til asylmottaket som tok imot oss og UDI som godkjente prosjektet.

Takk, Lars Jørgen Berglund, for at du har vært veileder, har tilrettelagt og vært med på å gjennomføre denne studien! Du har vært til stor hjelp i hele prosessen og er en god drøftingspartner når hodet mitt trenger nye ideer.

Takk også til Hans Christian Michaelsen, både som biveileder, men først og fremst som hovedlærer og veileder gjennom fire år med masterstudie. Du har gitt mye og vært en stor inspirasjon for mange, deriblant meg. Jeg vil for alltid sette pris på hva dette studiet har betydning for meg, mye på grunn av de utfordringene du gir, den rausheten du viser og den tilstedeværelsen du har.

Apropos studie, så vil jeg få takke hele klassen min, PPU-gruppene og spesielt den faste veiledningsgruppa med Maren, Bitt, Liv Heidi, Cathrine og Hege for de mange årene vi nå har hatt sammen. Vi har delt mye og lært mye om oss selv og andre. Heier på dere videre!

Takk til min fantastiske kone, Trine. Sammen har vi orientert oss i en ny periode av livet og vokser i takt med hverandre. Takk for at du har vært en ekstra stor omsorgsgiver til *poden* i en travel masterinnspurt, og takk for at du har hjulpet meg med form og farge på denne oppgaven. Takk også til min sønn, Andreas, som beriker og gjør livet komplekst. I den systemiske familieterapiens verden heter det at man skapes sammen med andre, og jeg skapes sammen med dere.

Takk til pappa, som har stilt opp med «bestefarperm» så jeg har kunnet følge studieløpet i pappaperm. Takk også til svigermor for omsorg og barnevaktstunder.

Oslo, mai 2017

Sigurd Riste Andersen

1 Innledning

Denne oppgaven handler om beskrivelsene syriske flyktninger har av seg selv under botiden på asylmottak. I innledningen vil jeg først gi en kort redegjørelse for studiens bakgrunn. Jeg vil deretter beskrive studiens kontekst og aktualitet, før eget utgangspunkt gjennomgås. Videre vil forskningsspørsmålet presenteres, før kapittelet avsluttes med en presentasjon av oppgavens struktur.

1.1 Bakgrunn og valg av tema

Oppgaven er skrevet i samarbeid med Diakonhjemmet Omsorg i Oslo, senter for samtalebaserte tjenester, *Dialog*. Da samarbeidet startet, våren 2016, var det et prosjekt ved Dialog som omhandlet utvikling av samtaletenester for asylsøkere og flyktninger.

I planleggingen av oppgaven, sammen med Dialog, ble syriske flyktninger sett på som en spesielt relevant gruppe å skrive om, da det i denne perioden var mange syrere som søkte asyl til Norge, uten at gruppen var sterkt representert i Norge tidligere (Statistisk sentralbyrå 2016a). Migrasjon er et stort forskningsfelt. Institutt for samfunnsforskning beskriver at migrasjonsforskning knytter seg til tema som arbeid, asyl- og flyktningepolitikk, integrering, velferd, offentlig ordskifte, utdanning, familieliv, barn og unge og flyktningerrett (institutt for samfunnsforskning 2012). Selv om det finnes en god del forskning om erfaringene til andre flyktninger til Norge, finnes det naturlig nok lite om syriske flyktninger, ettersom dette er en relativt ny gruppe i Norge. Kombinasjonen av at det kom mange syriske flyktninger på kort tid, samtidig som det finnes lite forskning på denne flyktninggruppen i Norge, gjorde det relevant å velge denne gruppen som utgangspunkt for en undersøkelse.

1.2 Kontekst og aktualitet

Syria er et land i Midtøsten med 18,5 millioner innbyggere (tall fra 2015). De siste fem årene, fra 2011 til i dag, har Syria opplevd væpnet intern konflikt (International Organization for Migration 2017). Denne borgerkrigen har ført til store tap av menneskeliv og videre ført til at mange har flyktet fra bostedene sine. Pr. 2015 bor drøyt fem millioner, eller 21,3%, av alle syrere utenfor hjemlandet sitt (International Organization for Migration 2016). I tillegg er 6,3 millioner

mennesker internt fordrevne. Av de fem millioner som har flyktet fra landet oppholder 4,2 seg i de nærmeste nabolandene, i hovedsak Libanon og Tyrkia. Antallet syrere som flyktet fra hjemlandet økte markant i 2014-2016, da det var opp mot 64 000 flyktninger pr måned, mot 3-5000 pr. måned i 2012 (UNHCR 2017). Siden borgerkrigen startet, har i underkant av én million syrere søkt asyl i ulike europeiske land, deriblant Norge (ibid.). 1. januar 2016 var det registrert 9100 personer fra Syria med flyktningebakgrunn i Norge, mot 4900 året før (Statistisk sentralbyrå 2016a). Statistisk sentralbyrå peker på at gruppen har kort botid i Norge, der hele 8 av 10 har vært i Norge i mindre enn tre år (ibid.).

Innvandringen av syrere til Norge i 2014-2016 skapte en stor samfunnsdebatt. Politisk kommentator i NRK, Magnus Takvam, oppsummerte valgkampen 2015 som ”flyktningvalgkampen” (Takvam 2015). Temaet fortsatte å sette dagsorden også etter valget. Politikere pekte blant annet på at de praktiske utfordringer for norske mottakssystem og at den økonomiske kostnaden for samfunnet var høy (Grande 2015). Regjeringen reagerte i denne perioden med forslag til innstrammings tiltak for innvandring, heve kriteriene for asyl og innføre strengere krav til statsborgerskap (ibid.). På den andre siden var det sterke krefter som var opptatt av å ta imot syriske flyktninger. Et opprop fra åtte humanitære organisasjoner i Norge kritiserte myndighetene for å opptre passivt, og tok til orde for en felles humanitær dugnad, i likhet med 1990-tallets innvandringssituasjon under krigen i Bosnia (Egenæs m.fl. 2015).

Leder for studentfestivalen ISFiT, Kristine Bjartnes, beskriver samfunnsdebattene i denne perioden som preget av fokus på tall, økonomi og frykt (Bjartnes 2015). Hun savner medmenneskelighet og nordmenns forsøk på forståelse for andres vanskelige situasjon. I en undersøkelse fra Statistisk sentralbyrå, *holdninger til innvandrere og innvandring, 2016*, svarer en av tre nordmenn at man ønsker strengere innvandringskrav, en økning fra året før. Flere enn tidligere ser også på innvandring som en kilde til utrygghet i samfunnet (Statistisk sentralbyrå 2016b). I debatten som oppstod i 2015 er det tydelig at innvandringssituasjonen opptok mange. Slik Bjartnes beskriver debatten, vil det være nyttig å gjøre forsøk på å forstå hvem denne gruppen flyktninger er og hvilken situasjon de er i. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at nordmenn generelt er mer skeptiske til påvirkningen innvandring har på samfunnet enn tidligere (2016b). Sosialpsykolog Sverre Varvin beskriver at en sterkere skeptisk holdning blant

nordmenn vil kunne forsterke stereotypiske syn man har på syrere som gruppe. Med bakgrunn i dette er det viktig å få mer kunnskap om hva syrere i en flyktningsituasjon er opptatt av og hvordan de opplever seg selv i møte med et nytt land og nye mennesker. Resultatene fra arbeidet med denne oppgaven har som mål å gi økt kunnskap om syrere i Norge, hvordan medlemmer av denne gruppen opplever den situasjonen de er i når de bor på asylmottak, samt økt innsikt i hvilke tiltak denne gruppen har behov for fra hjelpeapparatet.

1.3 Eget utgangspunkt

Mitt utgangspunkt for å skrive denne oppgaven er flersidig. Jeg arbeidet under planlegging av oppgaven i en bolig for enslige mindreårige flyktninger, og stod daglig i situasjoner som krevde en undrende tilnærming for å forstå andres posisjon, fortellinger og kulturelle bakgrunn. Når samarbeidet med Dialog dukket opp som en mulighet, var det nærliggende å bruke noe av den kunnskapen jeg allerede hadde tilegnet meg gjennom jobb.

Et andre utgangspunkt er inspirasjon fra narrativ teori og systemteori i planleggingen av denne oppgaven. Dette beskrives tydeligere i teori-kapittelet, men jeg nevner det også her. Et eksempel på denne inspirasjonen er at jeg i intervjuprosessen har ønsket å stille spørsmål med formål om å få fram ulike *fortellinger*. Fortellinger er et begrep som er mye brukt i narrativ tilnærming (se bl.a. Lundby 1998). Et annet eksempel er at jeg vil bruke systemteori for å plassere ulike data inn i en større helhet, slik at datamaterialet ikke blir bruddstykker tatt ut av kontekst, men kan fortelle noe om en større ide og sammenheng. Samtidig har jeg valgt en data-styrt analysemetode for datamaterialet, tematisk analyse (se Braun & Clark 2006). Med dette menes at jeg har analysert datamaterialet uten å være styrt etter teori, men snarere har funnet teori etter å ha analysert data. Narrativ teori og systemteori har med andre ord vært inspirasjonskilder i mitt arbeid med denne oppgaven, samtidig som jeg har funnet teorier som har passet for å belyse de resultatene som har fremkommet under analysen.

Et tredje utgangspunkt er behovet for et metaperspektiv på hva jeg som forsker igangsetter med dette arbeidet. Tom Andersen beskriver at det er avgjørende å være klar over hvordan man betrakter ulike fenomener og mennesker, før man forsker på dem (Andersen 2005:147). Dette oppfatter jeg som et viktig råd om å være bevisst egne holdninger i prosessen med å skrive en

slik oppgave. Jeg har i stor grad også valgt å beskrive personene som har vært med i intervjuene for *deltakere*. Dette i motsetning til eksempelvis informanter, medlemmer eller flyktninger. Dette fordi jeg opplever deltaker som et mer aktivt ord, da det systemiske perspektivet innebærer at alle i gruppen påvirker hverandre. Videre er det sentralt å være bevisst hvordan jeg påvirker det jeg undersøker. I systemteori, som dette studieløpet bygger på, beskriver man blant annet dette som en annen ordens kybernetikk (se kybernetikk i teori-kapittelet for utdyping). Dette betyr at jeg som observatør og forsker ikke kan lese artikler, bøker og gjøre intervjuer som en objektiv observatør, men snarere at jeg tolker, gjør funn og legger vekt på det jeg selv opplever som viktig. Vekslingene mellom jeg-form og referanser til teori i oppgaven vil være eksempler på en slik både-og bevissthet. Utgangspunktet mitt er med andre ord at denne oppgaven både er en teoretisk prosess for å komme fram til svar på en problemstilling, men at det samtidig er en fortolkende prosess der mine erfaringer og punktueringer vil være tydelige.

1.4 Presentasjon av forskningsspørsmålet

Jeg undersøker syriske flyktningers opplevelse av seg selv i perioden de bor på asylmottak. Det sentrale forskningsspørsmålet for arbeidet er:

Hvilke beskrivelser av seg selv har syriske flyktninger som bor på asylmottak?

Jeg har formulert forskningsspørsmålet på en åpen måte. Målet med dette er å formidle at responser ikke kan betraktes som rett eller feil, og at de svarene som tilbys tas imot som beskrivelser av sentrale og relevante opplevelser. Dette er i tråd med tankene bak narrativ teori, da de fortellingene som står fram, ikke kun vil si noe om innholdet i det man sier, men også om synet på seg selv, hva som er meningsbærende og hvilket syn man har på egen identitet (Nordenhof 2008:137). Bruken av ordet *selv* er også ment å åpne opp for ulike beskrivelser av seg selv og egen identitet, slik dette beskrives i avsnittet om identitet i teorigjennomgangen.

Jeg har valgt å innsnevre fokuset for oppgaven til boperioden på asylmottak fordi dette er en konkret kontekst som er preget av venting, nyorientering og utfordringer (se for eksempel Valenta og Berg 2012 og Andrews, Anvik og Solstad 2014). Konteksten er viktig å beskrive for å kunne forstå det fenomenet som undersøkes og for at det som kommuniseres skal oppfattes effektivt (Jensen 2009:23 og Ølgaard 2004:84-85). Intervjuene i oppgaven er gjort på et

asylmottak i Oslo-regionen. Det har vært et mål å prioritere åpne spørsmål og unngå lukkede/ledende spørsmål, i tråd med formuleringen av forskningsspørsmålet.

1.5 Oppgavens struktur

Etter innledningen presenterer jeg utvalgte teorier av relevans for forskningsspørsmålet. Teoriene som presenteres er valgt ut i lys av dataanalysen. I kapittelet presenteres teorier som omhandler identitet, narrativ teori og hva fortellinger kan si om oss selv, systemteori, sosialpsykologiske teorier om selvopplevelse i møte med andre, og relevant litteratur fra studier om flyktninger og konteksten asylmottak. I metodekapittelet gjør jeg rede for de kvalitative metodevalg som ligger til grunn for oppgaven. Der beskrives prosedyren for datainnsamling og metodevalget for dataanalyse, samt etiske betraktninger rundt valg og bruk av metode.

I resultat-kapittelet presenteres temaene som kom frem i analysen av datamaterialet. Dette vil skrives ut i sin helhet. Etter dette vil jeg drøfte de mest sentrale resultatene opp mot teori. I drøftingen vil jeg trekke fram de resultatene som er særlig relevante for å kunne besvare forskningsspørsmålet. Enkelte temaer og resultater av analysen gjennomgås med andre ord ikke i drøftingen, grunnet manglende relevans i forhold til forskningsspørsmålet. Avslutningsvis oppsummeres de viktigste funnene fra dette arbeidet.

2 Teori

2.1 Innledning

Intensjonen med teorigjennomgangen er å løfte frem relevant kunnskap som kaster lys over resultatene. Kunnskap hentet fra familierapeutisk fagtradisjon er særlig vektlagt.

I oppgaven har jeg vært opptatt av å ha en åpen holdning til hva som kommer fram i datamaterialet og hva som vil være relevant litteratur for å forstå resultatene av datamaterialet. Jeg er data-styrt i tilnærmingen av analyse, slik at resultatene av dataanalysen er utgangspunktet for de teoriene som er valgt. Dette er i tråd med en data-styrt tilnærming, slik Braun og Clarke (2006) beskriver det. Jeg har tatt hensyn til hvilket masterløp jeg går og har valgt å ha en tydelig forankring i familierapi og systemisk praksis. Jeg har i dette arbeidet landet på å bruke to hovedteorier: systemteori og narrativ teori. Videre har jeg hatt fokus på identitetsskaping, både innenfor narrativ teori, men også innenfor sosialkonstruksjonisme og sosialpsykologi. I tillegg har jeg trukket inn annen relevant litteratur som beskriver konteksten, forskningsspørsmålet og deltakerne i undersøkelsen. Dette gjelder blant annet forskning om hvordan det er å leve på et asylmottak, hva man vet om samholdet på asylmottak og kunnskap om hvordan flyktninger opplever å møte et nytt land og en ny kultur.

En likhet ved all familierapi og systemisk praksis er et fokus på at problemer hos mennesker er noe å forstå som relasjonelt, altså *mellom* mennesker, ikke at problemer tilhører eller er iboende i individer (Johnsen og Torsteinsson 2012:15). Dette er bakgrunnen for at jeg har valgt systemteori som en tydelig teoretisk forankring for denne oppgaven. En kritikk av systemteori er derimot at den ikke tar hensyn til verdi- og trossystemer hos mennesker. Derfor har jeg valgt å bruke flere teorier i denne oppgaven, hvor narrativ teori står sentralt.

Jeg vurderer narrativ teori som relevant for denne oppgaven fordi man i denne tilnærmingen følger nøye med på hvilket språk som blir brukt og de fortellingene som kommer frem i samtale (Payne 2011:20). Man legger også vekt på at erfaringer fra livet og de fortellingene man har, er det som skaper konklusjoner om hvem vi er og vår identitet (se for eksempel Holmgren 2010:29

og Haaland 2005:102). De fortellingene deltakerne deler, kan altså antas å formidle kunnskap om fortellerens forhold til seg selv og egne verdier.

2.2 Systemteori

Systemteori presenteres med bakgrunn i at alt eksisterer i forhold til noe annet (Ølgaard 2004:51-52 og Johnsen og Torsteinsson 2012:28). Dette er relevant for forskningsspørsmålet, da opplevelsen av seg selv vil være avhengig av hvilken helhet man ser seg selv i forhold til. Dette gjelder også forholdet mellom seg selv og ulike nivåer av systemer, blant annet kultur og samfunn (Johnsen og Torsteinsson 2012:30).

2.2.1 Systemteori

Systemteori ble først brukt som begrep av Ludwig Bertalanffy i forkant av 2. verdenskrig, men slo for alvor an i etterkrigstiden (Ølgaard 2004:51-52). Bertalanffy tok utgangspunkt i at organismer bør betraktes som en større helhet. Systemteorien går ut på at en helhet kan være så kompleks at den ikke lar seg dele opp uten at helheten går tapt. Dette i motsetning til å dele opp en helhet i flere deler, analysere hver del og forsøke å sette dette sammen igjen til et helhetlig bilde (ibid.). Innen systemteorien anses helheten å være mer enn summen av delene (Johnsen og Torsteinsson 2012:28). Man anerkjenner også organismer som åpne systemer som er i interaksjon med sine omgivelser. I forståelsen av familier og grupper, vil dette bety at man må se familien som en større helhet, som noe mer enn en samling med personer (ibid.). I tillegg vil familier kunne betraktes som subsystemer under større systemer, for eksempel på samfunnsnivå (Johnsen og Torsteinsson 2012:30).

2.2.2 Kybernetikk

Kybernetikk kan defineres som studiet av selvregulerende systemer (Johnsen og Torsteinsson 2012:28). Systemteorien var først opptatt av det man kaller 1. ordens kybernetikk, men ble gjennom en kursendring opptatt av 2. ordens kybernetikk (Dallos og Draper 2007:90). 1. ordens kybernetikk handler om å forstå et system som noe funksjonelt, som et interaksjonssystem preget av symptomer og opprettholdelse av disse (Dallos og Draper 2007:91). I denne tradisjonen så man for seg at det var mulig å observere disse systemene utenfra på en objektiv måte (Johnsen

og Torsteinsson 2012:28). Med 2. ordens kybernetikk satte man spørsmålsteget ved den funksjonelle måten å betrakte systemet og fenomener på, og hevdet at det i betraktning av et system også vil være slutninger i hodet på den som observerer (Dallos og Draper 2007:91). Med dette menes at observatøren ikke kan være objektiv, men ser ting med sine egne øyne og egne tolkninger (Johnsen og Torsteinsson 2012:28). Observatøren må med andre ord vite hvorfor man er opptatt av det man undersøker og hvordan man vet det man vet (ibid.). Ulike terapeuter eller observatører vil dermed også komme med ulike forklaringer på funksjonene i systemene man observerer (Dallos og Draper 2007:91).

Kybernetikken ble videre opptatt av feedback (Ølgaard 2004:54). Feedback kan beskrives som det som bestemmer hvilken retning systemer tar og hvilke tilbakemeldinger man får fra omgivelsene (Jensen 2009:55). Feedback som er med på å opprettholde et system kalles negativ feedback. Positiv feedback vil være tilbakemeldinger som går i retning av forandringer (Jensen 2009:55 og Johnsen og Torsteinsson 2012:28-29).

2.2.3 Sirkularitet

I teorier om kommunikasjon er det i dag en generell oppfatning at menneskelig kommunikasjon er sirkulær (Jensen og Ulleberg 2011:54). Med dette menes at kommunikasjon ikke er noe som påvirker noe annet på en lineær måte, men snarere er en dynamisk prosess som går i ring, der feedback er en del av prosessen. Gregory Bateson har definert sirkularitet på denne måten: «I stedet for å tenke at en begivenhet er årsaken til en annen, kan man tenke at de er knyttet sammen på en sirkulær måte, slik at det andre like gjerne kan være årsaken til det første» (Jensen og Ulleberg 2011:113). Paul Watzlawick (en av de største inspiratorene til Bateson i utviklingen av systemteori) beskriver i sin bok *Pragmatics of Human Communication* fem aksiomer, eller grunnleggende antakelser for kommunikasjon, der en av disse er at «samspill må forstås sirkulært» (Watzlawick i Jensen og Ulleberg 2011:21).

2.2.4 Punkttering

Innen systemteorien beskrives også *punkttering*, et begrep som omhandler hvordan mennesker søker oppfattelser og meninger som stemmer med den overbevisning man selv har (Dallos og Draper 2007:95). I en relasjon vil man for eksempel utvikle forventninger til hverandre, og vil

dermed skape mønstre som innebærer å forvente hverandres adferd, men også å opprettholde den (ibid.). I en interaksjonsprosess, vil vi med andre ord kunne komme til å søke etter visse punkter å holde fast ved (Jensen 2009:37). Når vi stopper opp og gir informasjonen som oppstår, kalles dette å punktuere. Dette er våre tolkninger av den situasjonen vi står i. Videre vil vi lage vaner, som danner mønstre. Disse vil være til hinder ved ønske om forandring (Jensen 2009:37). Vi kan med dette forstå at punktuering er å stoppe opp ved det vi blir bevisste og opptatt av, og dette er videre basert på tidligere erfaringer og mønstre.

2.2.5 Kontekst

Kontekst kan sees som

«den psykologiske eller mentale rammen vi forstår et fenomen eller en observasjon innenfor. Det er kontekst som gir et fenomen mening eller betydning, og uten kontekst har ord og handling ingen mening i det hele tatt» (Jensen og Ulleberg 2011:99).

Kontekst i et systemteoretisk perspektiv beskrives som en meningsbærende ramme som man forstår ulike fenomener i og som hjelper oss med å tolke det vi opplever. Man kan med andre ord aldri forstå noe som noe alene, men snarere ved å sette det inn i et rammeverk, eller en kontekst (ibid.). Heller ikke i et narrativt perspektiv kan noe tolkes uten rammer eller i et vakuum (Lundby 1998:30). Narrativ teori hevder at kontekst blir satt gjennom menneskers historier. Mening skapes her gjennom de tolkningene man gjør i fortellingene. Narrativ teori beskriver også at vi bruker og tolker ulike sider av oss selv, avhengig av hvilke omgivelser og mennesker vi har rundt oss (Lundby 1998:31).

2.3 Sosiale konstruksjoner

Forskningsspørsmålet og temaet for oppgaven er en undersøkelse av hvordan syriske flyktninger opplever seg selv i møte med en ny kultur og et nytt samfunn. En forståelse av hva sosiale konstruksjoner og diskurser er, vil gi kunnskap om hvordan kontekst og sosiale rammer preger opplevelsen av hvem man er (Bastiansen 2003:127).

2.3.1 Sosialkonstruksjonisme

Sosialkonstruksjonisme kan beskrives på både enkle og svært komplekse måter. En enkel beskrivelse vil være å si at «alt, hvad vi regner for virkeligt, er socialt konstrueret. Eller, sagt mere dramatisk, intet er virkeligt, før folk er enige om, at det er det» (Gergen og Gergen 2005:9). Sosialkonstruksjonismen er med dette ikke opptatt av å si at *ingenting er virkelig*, men snarere at folk alltid uttrykker seg ut i fra kulturelle kontekster og tradisjoner (ibid.). Disse uttrykkene viser seg gjennom ord og ulike former for verbal og non-verbal kommunikasjon, basert på den konteksten og språket man har rundt seg (ibid.).

Astrid Bastiansen, førsteamanuensis i sosialpsykologi, beskriver sosialkonstruksjonisme som at menneskers sinn reflekteres i ulike grupperes egne konstruksjoner og disse endres i ulike omstendigheter (Bastiansen 2003:127). Å forstå handler ikke kun om det å forstå et fenomen, men at forståelsesprosessen i seg selv er det som står i fokus (Anderson 1997:69). Hvordan disse forståelsesprosessene kommer til uttrykk, slik Gergen og Gergen beskriver, vil prege og styre handlingene og interaksjonene mellom mennesker (Payne 2011:59). Måten vi opplever oss selv på og hvilke handlinger vi gjør, er basert på hvilken felles virkelighet vi er en del av.

2.3.2 Diskurser

Diskurs er et bredt begrep, mye brukt innen ulike fagretninger. En definisjon av begrepet diskurs er: «en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et udsnit af verden) på» (Jørgensen og Phillips 1999:9). Jensen knytter diskursbegrepet til postmodernisme og denne retningens ide om at menneskelig forståelse bare er mulig gjennom språk (Jensen 2009:60). Videre er diskurs noe som står fram i språket, og diskurser finnes på flere nivåer. Jensen trekker fram at man kan snakke om diskurser på samfunns- og kulturenivå, der man i en kultur vil ha felles ideer om ulike fenomener og konsepter (Jensen 2009:61). Et annet nivå kan være diskurser som tilhører grupper, der man blant annet bruker et *stammespråk* og har felles referanser, eller diskurser innad i gruppen (ibid.). I et narrativt perspektiv kan man forstå diskursbegrepet og de ulike nivåene slik:

”narrativer kan fremstå som personlige historier, men de er samtidig en del av en kulturell diskurs. Å forstå hvilken diskurs et personlig narrativ er en del av, kan være et viktig bidrag til forståelse av klinisk praksis” (Jensen 2009:62).

De kulturelle og sosiale diskursene vil også innebære et maktaspekt. Burr, som henviser til Foucault, hevder at ulike diskurser inneholder ulike maktaspekter og at maktaspektene viser seg i etablerte samfunnsdiskurser (Burr 2015:89-90). Burr trekker fram et eksempel der en diskurs om at menns seksuelle drift er sterkere enn hos kvinner, vil forfordle mannen i rettssaker der menn begår overgrep mot kvinner. Dette fordi man vil straffe mannen som om han er styrt av objektive sterke seksuelle drifter. Denne diskursen forfordeler mannen (ibid.). Foucault mente samtidig at makt ikke nødvendigvis er knyttet til grupper, da alle individer kan forsøke å endre sin maktposisjon, uavhengig av rolle og gruppetilhørighet (Burr 2015:91-92). Han mente at for å kunne endre sin maktposisjon, må man undersøke hva som gjorde at man så seg selv som en med lite makt i utgangspunktet (ibid.).

Diskursbegrepet kan være nyttig for å oppnå en bedre forståelse for rammene mennesker generelt lever innenfor og dermed også hvordan syriske flyktninger ser seg selv i relasjon til disse rammene.

2.4 Narrativ teori

Temaet for oppgaven, og måten intervjuer er gjennomført på, søker å få fram fortellinger og opplevelser deltakerne har fra eget liv. Å bruke narrativ teori som utgangspunkt vil muliggjøre en forståelse av hvordan fortellinger fra eget liv sier noe om hvordan deltakerne opplever seg selv, slik Morgan beskriver (2000a:11-14). Narrativ teori bidrar også til økt forståelse for hvordan kontekst preger deltakerne og hvordan de skaper sammenheng og mening i livene sine (Johnsen og Torsteinsson:200-201).

2.4.1 Innføring i narrativ teori

Narrativ teori handler om fortellinger, eller historier om de erfaringene vi gjør oss i eget liv (Morgan 2000a:11-14). Ordet narrativ kommer fra litteraturteori og peker på at en fortelling inneholder et plot eller et tema. I motsetning til ordet *historier*, vil narrativer oftere være assosiert med relasjoner mellom mennesker og menneskers hensikter, verdier, etikk og moral. En annen beskrivelse av narrativer er at vi ikke kan ha direkte kunnskap om verden, og må sette hendelser sammen i sekvenser over tid for å skape sammenheng og mening i livene våre

(Johnsen og Torsteinsson:201). Narrativ terapi er et utgangspunkt for å utforske hvilke konklusjoner man har om egen identitet (Morgan 2000a:11-14).

Narrativ teori har også klare relasjoner til systemteori og kybernetikk. Martin Payne beskriver ideene bak narrativ teori som inspirert av Gregory Batesons beskrivelser av interaksjoner mellom mennesker og begivenheter (Payne 2011:41) Michael White beskriver at narrativ teori har tre *åndelige fedre*, Gregory Bateson, med sine kommunikasjonsteorier og ideene om at det alltid finnes flere fortellinger enn den dominerende, Foucault med blant annet ideer om at det ikke finnes én sannhet og Jerome Bruner med meningsbegreper og ideen om at mening alltid er formulert i narrativer.

Narrativ teori er en teoretisk retning som har fått økt fokus og anerkjennelse de siste tiårene, blant annet innenfor psykologi, samfunnsvitenskap, jus og pedagogikk (Johnsen og Torsteinsson 2012:198). Den første beskrivelsen av anvendt narrativ teori, kom i 1984 i en artikkel av Michael White, kalt *Pseudoencroprosis: from avalanche to victory, from victory to virtuous circles* (Johnsen og Torsteinsson 2012:198). Begrepene narrativ praksis og narrativ terapi kom til i 1989, da White samarbeidet med David Epston om å videreutvikle bruken av narrativ teori (Lundby 2009:26). White var inspirert av kommunikasjonsteoriene til blant annet Gregory Bateson og var opptatt av mening i det som ble sagt (Johnsen og Torsteinsson 2012:199).

White arbeidet på 1980-tallet med barn og deres familier og merket seg at foreldre han møtte var preget av utmattelse, hjelpeløshet og oppgitthet. Barna var ofte overveldet av problemene som preget deres liv. For å møte dette, valgte White å ta utgangspunkt i 2. ordens kybernetikk for å forstå hva som skjedde i familiene. White oppdaget i samtaler med familier at tilsynelatende små problemer kunne vokse av at det skjedde små avvik i familiesystemet. Dette kunne skape snøballeffekter der nye sirkulære bevegelser i systemet ga problemet større og større plass i familiens liv (Johnsen og Torsteinsson 2012:198). Et viktig poeng for White var å undersøke disse bevegelsene og se at disse skapte en prosess, ikke nødvendigvis knyttet til utgangspunktet for problemet (ibid.).

Narrative fortellinger kan forstås som «redegjørelser for hva som har skjedd med konkrete personer i konkrete kontekster, og med spesifikke konsekvenser» (Johnsen og Torsteinsson 2012:200). Når fortellinger gjøres til narrativer, betyr det at fortellingene settes inn i en sammenheng og i et forløp over tid. Et typisk narrativ kan sies og inneholde:

- 1: En samtalesituasjon eller anledning for å kunne refortelle en historie.
- 2: Fortellingen deles på en slik måte at tilhøreren inviteres til å trekke konklusjoner om tidsaspektet i fortellingen (opprinnelig situasjon og når konsekvensene viste seg)
- 3: At hendelsene i fortellingen inkluderer uorden og forstyrrelser og at disse er relasjonelt koblet til noe menneskelig (autoritetsangst, krangling eller lignende)
- 4: Fortellingen sier noe om erfaringene med å leve i denne verden og hvordan hendelsene viser seg (sinne, frustrasjon eller lignende) (ibid.).

2.4.2 Dominerende fortellinger

Vi kan forstå begrepet *fortellinger* eller *historier* i narrativ teori som en rekke begivenheter som er satt sammen over tid og utgjør et plot (Nordenhof 2008:136). Dominerende historier kan i lys av dette ses som en større helhet av historier som inneholder en rekke fortellinger og historier fra levd liv (Nordenhof 2008:137). Dominerende fortellinger sier gjerne noe om antatte egenskaper ved mennesker og kan være fortellinger og helter, tapere, egoister og så videre. Dominerende historier er menings- og identitetsskapende, og man vil gjennom livet forstå situasjoner man opplever som er i samsvar med de dominerende fortellingene man har om seg selv (ibid.). På den måten vil dominerende historier bekrefte opplevelsen man allerede har om seg selv og egen identitet.

Hvis man for eksempel har en dominerende fortelling om at man er en omsorgsfull person, vil man i møte med andre tolke egne handlinger som omsorgsfulle. På samme måte vil dominerende historier som innebærer et negativt syn på seg selv bli bekreftet av situasjoner man opplever som relaterer seg til den dominerende fortellingen. Mange vil ha flere dominerende historier fra sitt eget liv, men disse vil i stor grad signalisere beslektede oppfattelser om oss selv (Nordenhof 2008:138). Man kan si at dominerende fortellinger står som røde tråder gjennom livene våre, som ikke er statiske, men snarere mulig å endre gjennom å finne unntak.

I et terapiforløp vil dominerende fortellinger og negative tynne identitetskonklusjoner kunne utfordres ved å finne unntak, alternative fortellinger og eksternalisering av problemet (se bl.a. Nordenhof 2008:140, Morgan 2000b og White 2006:173-200). Videre kan man i terapi gjøre de alternative fortellingene rikere, eller tykkere, for å skape tykke identitetskonklusjoner (se for eksempel White 2006:178).

2.5 Identitet og selv-et

I denne oppgaven undersøkes hvordan syriske flyktninger som bor på asylmottak beskriver seg selv. Det gjør *identitet* til et viktig teoretisk begrep for oppgaven. Denne delen vil derfor presentere *identitet* og *selv* som begreper og videre sette disse i sammenheng med kulturelle rammer, sosiale identitet og gruppeprosesser. Dette vil være viktig som teorigrunnlag for å kunne drøfte deltakernes beskrivelser av seg selv på ulike nivåer og i ulike kontekster.

2.5.1 Identitet og selv

Identitet beskrives på en ulike måter innen forskjellige fagtradisjoner. Identitet kan for eksempel knyttes til ulike *nivåer* av det individuelle, relasjonelle og kollektive (Sedikides og Brewer i Schwartz, Luyckx og Vignoles 2011:3). En annen måte å definere identitet på er «individets bevidsthed om sin egen eksistens og særlige karakter» (Politikens nudansk leksikon 2002 i Nordenhof 2008:132). I sosialpsykologien beskrives identitet som noe personlig, men også noe relasjonelt (Schwartz m.fl. 2011:208). Identitet kan også knyttes til en persons roller i ulike grupper, for eksempel som student, lærer, eller familiemedlem. Relevant i denne sammenhengen er også begrepet *personlige selv*. Dette er kontekstavhengig som for eksempel synet på seg selv som bror, seg selv i relasjon til medstudenter osv. (Schwartz m.fl. 2011:208).

I denne oppgaven benyttes også identitetsbegrepet på de måter som beskrives i narrativ teori. Filosofen Ricœur hevder at «identitet skabes af de historier, vi selv og andre fortæller om os» (Ricœur i Nordenhof 2008:132). Det er her relevant å nevne koblingen mellom sosialkonstruksjonisme og narrativ praksis. Narrativ praksis støtter seg i stor grad på verdier fra sosialkonstruksjonismen (Holmgren 2010:241). Med dette menes at «identitet blir sett på som fortellinger som er skapt i sosiale sammenhenger» (Holmgren 2010:241).

Innen narrativ teori ses identitet som noe dynamisk, sosialt konstruert, som kan endres gjennom ulik respons fra mennesker rundt en (Nordenhof 2008:132-133). Et slikt syn støttes også av sosialpsykologi, baserer seg på at selvoppfatning starter i samspill med egne foreldre, og at identitet i stor grad utvikles i ungdomsårene (Bastiansen 1992:74). Videre peker sosialpsykologien på at man utvikler både personlig og sosial identitet (ibid.:131). Selvoppfattelsen inneholder et hierarki av identifiseringer og det kan være mange identifiseringer i både personlig og sosial identitet. Den personlige identiteten skapes i samspill med omgivelsene og viktige relasjoner. Identiteten skapes med andre ord på bakgrunn av de relasjonene man har (Bastiansen 1992:132). Sosial identitet knyttes derimot til at man har ulike identiteter knyttet til ulike grupper, roller og kontekster (ibid.). Ut ifra hva den sosiale situasjonen er, vil man bruke ulike sider som passer inn i situasjonen man står i. Individets tolkning av situasjonen vil være det som avgjør hvilke sider man velger å trekke fram og bruke.

Identitet inngår ikke i forskningsspørsmålet i denne oppgaven, men begrepet *selv* inngår, nærmere bestemt *beskrivelser av seg selv*. Det er ulike meninger om hvorvidt disse begrepene, *identitet* og *selv* bør betraktes som det samme, eller om det eksisterer klare skiller (Schwartz m.fl. 2011:6-7 og Hauge 2007). Identitet er ofte knyttet til personlighet og karakteristikk ved et enkelt individ, mens selv er brukt på en mer abstrakt måte (Hauge 2007).

Opplevelsen av en selv vil være preget av sosiale prosesser: «Hvordan vi ser oss selv, oppnås (ved identifikasjon) og vedlikeholdes (som identitet) i en vedvarende og ofte konfliktfylt sosial prosess» (Grauman 1983 i Hauge 2007). Noen hevder også at selv-begrepet kan åpne opp for å utforske flere sider av hvem man er (Schwartz m.fl. 2011:6-7). Dette ved for eksempel å endre sammenhengen selv-begrepet brukes i ved å sette det sammen med andre ord, blant annet selv-bevissthet, selv-forakt og selvtillit (ibid.). I denne oppgaven benyttes begge begreper, men i hovedsak begrepet *selv*. Dette fordi begrepet vurderes utvidende og knyttet til både karakteristikk om en selv, og hvordan man opplever seg i møte med andre. Selv-begrepet er videre brukt i intervjuguiden for å åpne opp for ulike svar på hvordan man opplever å være den man er, slik Schwartz påpeker.

2.5.2 Tynne og tykke identitetskonklusjoner

Identitet er tett knyttet til de refleksjonene vi gjør når vi deler en historie (Johnsen og Torsteinsson 2012:201). Det er med andre ord ikke mulig å fortelle om noe, uten å samtidig si noe om hvordan det er å være seg selv i denne situasjonen (ibid.). I noen tilfeller vil mennesker utvikle *tynne* identitetskonklusjoner om seg selv (White 2006:177) Med dette menes at man innehar en unyansert og lite kompleks beskrivelse av seg selv og knytter enkle begreper og karakteristikk til opplevelsen av seg selv (Morgan 2000a:36).

Et eksempel på dette, kan være at man blir fortalt i oppveksten at man er *håpløs*. Dette kan videre skape en dominerende historie hos dette barnet om at «jeg er håpløs», noe som vil være en tynn identitetskonklusjon. Når man blir gitt slike beskrivelser av andre, vil dette ofte bli betraktet som sannheter (White 2006:177). Dersom man blir gitt negative betraktninger vil dette kunne være en så stor belastning at det kan bryte ned menneskers selvverd (Morgan 2000a:36). Hvis tynne identitetskonklusjoner blir en del av vår dominerende fortelling, vil det være enkelt å finne eksempler som bekrefter dette synet på en selv. Videre er slike oppfattelser med på å styre hvordan vi handler, hva vi gjør og hvordan vi vil oppleve fremtiden (Morgan 2000a:36). Det vil rett og slett være styrende for hvilke valg vi tar i ulike situasjoner (Holmgren 2010:36). I motsetning til tynne identitetskonklusjoner, er rike, eller tykke, identitetsbeskrivelser noe man i narrativ teori beskriver som åpne og mulighetsgivende (se for eksempel White 2006:178 og Johnsen og Torsteinsson 2012:204). Tykke beskrivelser er alternative fortellinger til de tynne. Kjennetegn ved tykke fortellinger kan være at de er skapt av den personen det handler om og at den er grundig og sterkt forankret i egne erfaringer og levd liv. Det er også å foretrekke at andre nære relasjoner deler den samme fortellingen om en. I narrativ praksis og terapi knyttes tynne identitetskonklusjoner ofte til negative og destruktive måter å oppleve seg selv på (se for eksempel Holmgren 2010:34), mens tykke fortellinger som baserer seg på de foretrukne, alternative fortellingene fra levd liv er å foretrekke som identitetskonklusjoner (se for eksempel White 2006:178). Med andre ord er narrativ terapi ute etter å utforske klienters foretrukne fortellinger som grunnlag for identitetskonklusjoner.

2.5.3 Kulturperspektiv

I narrativ teori går man ut i fra at personlige fortellinger vil være del av en kulturell diskurs (Jensen 2009:62). Dette fordi problemer bare eksisterer på bakgrunn av ideer, trossystemer og prinsipper som knytter seg til kultur (Morgan 2000b:45). Det vil i henhold til denne tradisjonen eksempelvis ikke være mulig å opprettholde anoreksi og bulimi som samfunnsproblem, uten å ha en kultur som setter pris på tynnhet. Ofte vil trossystemer knyttet til kultur bli tatt for gitt og være med på å opprettholde ideer man allerede har om ulike fenomen (ibid.). Jensen peker på at begrepet *selv* er kulturelt konstruert. Begrepet er for eksempel sterkere i en norsk kultur enn i enkelte asiatiske kulturer. Dermed vil samtaler om selv-et også foregå på ulike måter i ulike kulturer (Jensen 2009:62).

I narrativ teori hevdes det også at kultur er noe som ikke kan ses på som en ytre kraft som påvirker mennesker fra utsiden, men snarere som et fenomen der mennesker er delaktige gjennom hele livet (Seltzer i Lundby 1998:50). Det pekes allikevel på at den kulturen mennesker lever i, er sentral i utviklingen av *menneskets sinn* og at kulturen er den verden som mennesker må tilpasse seg etter (Bruner i Lundby:48). Bruner hevder blant annet at det er kulturen som forteller oss hvordan mennesker skal fungere. Dette er også stadig i endring, da kulturen, og det Bruner kaller folkepsykologien, påvirkes av ideer som tro, intensjoner, begjær og forpliktelser (ibid.:49).

I ulike kulturer vil også familier ha en spesiell rolle. En familie kan ses på som identitetsbærere og representanter for den storkultur som omgir familie (Bruner i Lundby 1998:51). Familien bruker språk, har en identitet og har et felles trossystem, som vil være basert på storkulturen. Samtidig vil en familie ha noen særtrekk. Den vil være preget av de erfaringene deltakerne har gjort seg gjennom et liv, og vil ha meningsbærere og trossystemer som baserer seg på disse.

2.5.4 Sosial identitet og gruppeprosesser

Som nevnt tidligere i dette kapitlet, knytter sosialkonstruksjonisme, narrativ teori og sosialpsykologi identitetsbegrepet til noe som skapes i samspill med omgivelser, andre mennesker og nære relasjoner. I sosialpsykologien betrakter man i stor grad gruppeprosesser som uavhengige av egenskaper ved hvert enkelt individ (Bastiansen 2003: 128). Man beskriver at

gruppetilhørighet kan skape en opplevelse av verdi og mening, kalt en in-gruppe, men gruppetilhørighet i en gruppe vil også kunne devaluere andre grupper, kalt en ut-gruppe (Schwartz m.fl. 2011:202). Innenfor sosialpsykologi finner vi blant annet sosialidentitetsteori. Utgangspunktet for sosialidentitetsteori er utforskning av hva gruppetilhørighet og gruppedlemskap betyr for individets selvtillit og identitet. Det er med andre ord en persons tilhørighet til ulike grupper som gir vedkommende en opplevelse av egen identitet (ibid.).

Et annet perspektiv i sosialpsykologi er teoriene om sosiale stereotyper (Schwartz m.fl 2011:210). Her går man ut i fra at stereotyper ikke nødvendigvis er å hente fram erfaringer om hvordan grupper er, men mer å konstruere hva en stereotyp er i en gitt kontekst (Schwartz m.fl 2011:201). Med dette menes for eksempel at man sammenligner en gruppe ut i fra andre grupper. Schwartz trekker frem et eksempel om at en studentgruppe i psykologi er sett som kreativ hvis man sammenligner dem med fysikkstudenter, mens den motsatte stereotypen kan være tilfellet hvis man sammenligner gruppen med kunststudenter.

Sosialpsykolog Susan Fiske har i sine studier funnet ut at mennesker lager stereotyper ved å plassere hverandre inn i ulike kategorier. Hun beskriver at to slike variabler er varme (lav/høy) og kompetanse (lav/høy) (Fiske m.fl. 2002:885 og :891). Fiske hevder at man i møter mellom mennesker vurderer hverandre ut i fra disse to variablene og plasserer hverandre i tilhørende grupper. Hennes funn er blant annet at *velferdsmottakere, fattige og hjemløse* blir plassert lavt på begge skalaene. *Arbeidsinnvandrere* blir vurdert medium på varme og lavt på kompetanse, mens *muslimer* blir vurdert å ligge midt på begge skalaene. *Rike, profesjonelt utdanna, asiater, jøder og feminister* blir kategorisert som høye på kompetanse og medium på varme (Fiske m.fl. 2002:885- 886). Disse kategoriseringene forteller noe om hvilken sosial status og privilegier en gruppe har (ibid.:878). Måten å møte andre på vil kunne plasseres i dette systemet. For eksempel vil en person som uttrykker å synes synd på, plassere den man synes synd på i en kategori som varm, men uten kompetanse. I kontrast vil misunnelse, være en indikator på at man plasserer det andre i en kategori med lite varme, men med høy kompetanse (Fiske m.fl. 2002:879).

2.6 Migrasjon

Fagfeltet med forskning på migrasjon og erfaringer fra ulike kontekster som flyktninger befinner seg i er stort (se for eksempel sammenfatninger av forskning i Valenta og Berg 2012:25 og:123-125). I denne oppgaven fokuseres det på deltakernes opplevelser av seg selv i perioden de bor på asylmottak. I hovedsak drøftes funnene opp mot identitet, narrativ teori, systemteori og sosialpsykologi, men det er også relevant å inkludere teorier og funn fra forskning på migrasjon for å belyse noen av rammene deltakerne er i som flyktninger, da dette er en sentral del av konteksten for oppgaven.

2.6.1 Relasjoner på asylmottak

Erfaringene fra hverdagen på asylmottak og relasjoner som oppstår mellom beboere og ansatte der er mange. Den eksisterende forskningen på feltet har fokusert spesielt på levekår og konfliktforståelse (Valenta og Berg 2012:105).

Valenta og Berg, som har forsket på flyktnings opplevelser på asylmottak, trekker fram at flyktninger som bor på asylmottak har ulike opplevelser av relasjonen til ansatte (2012:106-107). Brukermedvirkning har noen steder ført til mindre opplevelse av maktesløshet og avmakt hos beboerne og dermed også mindre ubehag i møte med hjelpearbeidere. Forfatterne trekker fram at mottak i varierende grad involverer brukerne i driften, og begrunner dette blant annet med mulig frykt for at kvaliteten på tjenestene blir dårligere. Videre trekker Valenta og Berg fram funn som viser at en generell bekymring hos asylsøkere er at man i liten grad kan opprettholde et likeverdig forhold med personalet. Ofte er kontakten upersonlig og liten. Gaver og invitasjoner til middagsbesøk kan i disse situasjonene tolkes som enten et forsøk på redefinere forholdet eller vise takknemlighet og bekrefte at posisjonene ikke er likeverdige.

Relasjonen mellom beboere trekkes fram som noe som ofte står i kontrast til hvordan beboerne opplever relasjoner med nordmenn utenfor mottak (Valenta og Berg 2012:114). Et hovedtrekk er at når beboerne er sosiale med andre fra eget land, trenger de ikke å tenke på norske normer og regler og det norske språket. Dette bekreftes av Andrews, som viser til at en person fra et land opplever et sterkt samhold til personer fra same land (Andrews m.fl. 2014:46). Man ser blant annet at beboere ikke identifiserer seg som *beboere*, men heller som *iranere*, *kurdere*, *somaliere*,

noe som skaper sterk gruppetilhørighet (Valenta og Berg 2012:115) Frustrasjon mot UDI, myndighetene eller andre systemer er derimot noe som kan virke ødeleggende på relasjonene i gruppene. Dette fordi slik frustrasjon ofte vil få utløp mot ansatte eller medbeboere (Valenta og Berg 2012:114).

Valenta og Berg har videre gjort funn om at det er en spesielt sterk tilhørighet mellom flyktninger i samme etniske gruppe relativt kort tid etter ankomst til Norge og de som har kommet samtidig (2012:118). Dette støttes av funn i Andrews (Andrews m.fl. 2014:46-48). Etter en første fase sammen skapes der derimot klikker og mindre grupperinger, og den sterke gruppetilhørigheten møter utfordringer. Spesielt utfordrende er det hvis noen får opphold og noen ikke (Valenta og Berg 2012:118). Forskjellen man får i rettigheter og muligheter til samfunnet vil kunne skape misunnelse og endre relasjonene. Dette gjelder blant annet tilgang til arbeidsmarked, skole, økonomi, aktivitetstilbud, bolig m.m. (ibid.:119).

En annen påvirkning på beboerrelasjonen er forholdet til egen og andres familie (Valenta og Berg 2012:119). Familier som bor på asylmottak blir betraktet som en styrke for det større fellesskapet, da mange enslige flyktninger i større grad opplever å kunne tilhøre et familiefellesskap dersom det er andre familier til stede i mottaket. Andrews hevder at familier gir mulighet for enslige til å inkluderes i et familiefellesskap (Andrews m.fl. 2014:47).

Forholdet til asylmottaket som bosted er i stor grad avhengig av om asylmottaket er sentralisert eller desentralisert (Valenta og Berg 2012:122). Førstnevnte er en boform der fremmede er nødt til å bo svært tett, da dette er en institusjonsbasert modell, ofte med delte rom. Utsagn fra beboere fra denne typen asylmottak omtaler denne boformen som noe som «lignet i flere henseender på beskrivelser av fengsler, kaserner og psykiatriske sykehus» (Valenta og Berg 2012:122). Det er også svært få steder man kan trekke seg tilbake, da man deler rom og fellesarealer med andre. En så sterk nærhet til andre vil kunne føre til at man må endre hvordan man oppfører seg sosialt (ibid.). En tett boform med delte rom kan skape konflikter og gnisninger. Andrews trekker fram at noen opplever konflikter med den man deler rom med, blant annet ved at man ikke blir respektert for egne religiøse ritualer (Andrews m.fl. 2014:47). Deltakerne som deltar i denne

undersøkelsen bor i et sentralisert asylmottak, noe som gjør teoriene om denne boformen relevant.

2.6.2 Status og hvordan man blir møtt

Sosiolog Katrin Fangen beskriver i sin artikkel *Stolthet og krenkelser* hvordan somaliere har opplevd å migrere til Norge og hvordan man opplever å bli møtt av nordmenn og det norske samfunn (Fangen 2006:1310). Hun beskriver at personer fra både Somalia og Midtøsten har et sterkt forhold til begrepene ære og stolthet, og at krenkelse dermed kan oppleves ekstra vanskelig. Fangen trekker frem det hun beskriver som *systemisk ydmykelse*, der situasjoner i en kultur virker ydmykende uten å ha dette som hensikt (2006:1309). Et eksempel på dette kan være en restriktiv innvandringspolitikk. Opplevd krenkelse kan med andre ord oppstå, både i møter mellom flyktninger og nordmenn, men også mellom flyktninger og de systemene man møter.

Fangen beskriver at mange somaliere opplever et statusfall i overgangen til Norge i forhold til den klanen eller gruppen man var en del av i hjemlandet (2006:1311). Mange somaliere opplever også at man blir gitt en posisjon der man *mottar* og at det i dette ligger en forventning om takknemlighet. Fangen trekker fram i sine funn at somaliere opplever krenkelse fordi man ikke blir møtt på de utfordringene man har som nyankommen flyktning. Man opplever også vansker i møte med større systemer og beskriver blant annet diskriminering på arbeidsmarkedet, på tross av at man har utdanning fra Somalia, eller har tatt utdanning i Norge. Fangen peker til slutt på enkelte funn om hva som kan skape krenkelser mellom nordmenn og somaliere. Hun trekker blant annet fram språklige misforståelser, kulturforskjeller, systemisk ydmykelse og stigmatisering, fordommer og rasisme fra nordmenn som igjen fører til mistenksomhet (Fangen 2006:1318).

2.6.3 Kulturmøtet

Når man er på flukt vil det være flere måter å oppleve situasjonen i et nytt land på (Varvin 2003:22). Varvin beskriver at flukten gir en ny start, uansett om ønsker det eller ei. I denne nye starten vil enkelte oppleve bitterhet og tilbaketrukkethet, mens andre vil finne en løsning på en ny tilværelse. Denne prosessen vil uansett være identitetsforandrende i seg selv (ibid.).

Varvin trekker frem tre områder for relasjoner som spiller inn på hvordan man vil oppleve dette møtet med en ny kultur. Den første er *nære relasjoner*, at man må være bevisst hvordan psykisk belastning og traumatisering kan være med på å hindre evnen til å knytte seg til nære relasjoner i etterkant av flukten. Det andre er *relasjon til gruppa*, og med dette menes hvilken tilhørighet individet har i grupper rundt seg, for eksempel i familie, storfamilie og sosiale grupper. Det enkelte individs identitet er sammenvevd med gruppens identitet og skapes i samspill med andre, der andre tillegger en egenskaper og hvor man videre identifiserer seg med andre som ligner på en selv. Videre beskriver Varvin at negative og krenkende måter å møte grupper på, vil skape gruppeidentiteter som rammer både gruppen som helhet, og individene i gruppa. Det tredje momentet er *relasjon til kulturen*, der skrevne og muntlige narrativer i kulturen er modeller for hvordan man kan forstå seg selv. For enkelte migranter kan en ny kulturs narrativer være krevende å godta, og man vil da kunne finne «omveier» der man tar hensyn til egne verdier og tradisjoner, og det nye normsettet i ny kultur (Varvin 2003:22).

2.6.4 Identitetsopplevelse i en migrasjonsprosess

Varvin peker på at opplevelsen av egen identitet kan svekkes og minskes i migrasjonsprosessen (2003:175). Dette fordi man mister referanse- og forankringspunkter når man er i omgivelser som er nye på en rekke områder. Etikken og moralen vil også være ukjent, og man kjenner ikke til de politiske retningene. Man får heller ikke de reaksjonene man forventer på det en gjør (for eksempel hvor mye man snakker med en nabo, eller går til frisøren). Den vanlige kulturelle kodene blir ukjente og sjansen for å bli misforstått og krenket øker. Også i gruppe vil man kunne oppleve seg annerledes. Man kan oppleve at man er fremmed, både for andre og for en selv. Slike utfordringer på identitet vil kunne føre til en revurdering av sider ved en selv som man tidligere har tatt for gitt og dette kan videre skape tristhet eller forvirring. Man rokker med andre ord ved kontinuiteten i egen identitetsfølelse. Samtidig kan denne nyorienteringsfasen gi grobunn for å finne fram til tidligere undertrykte og foretrukne deler av egen identitet (2003:178).

3 Metode

3.1 Innledning

I dette kapittelet gjøres det rede for oppgavens metodiske tilnærming. Innledningsvis vil jeg gjenta oppgavens tema og valgt forskningsspørsmål før dette kobles opp mot den valgte analysemetoden. Videre vil valg av metode begrunnes. Deretter beskrives utvalget i undersøkelsen og jeg forklarer hvordan jeg har samlet inn data, inkludert forberedelsene av innsamlingen og hvordan intervjuene ble gjennomført. Så gjør jeg rede for hvordan jeg har bearbeidet og transkribert datamaterialet. Dette settes i sammenheng med analysetrinnene i valgt metode. Avslutningsvis gjøres det noen etiske betraktninger knyttet til metoden, fremgangsmåten og datainnsamlingen.

Som nevnt innledningsvis, handler denne oppgaven om følgende forskningsspørsmål:

Hvilke beskrivelser av seg selv har syriske flyktninger som bor på asylmottak?

3.2 Valg av metode

Oppgaven benytter kvalitativ metode og analysemetoden tematisk analyse. Dette for best å kunne favne det mangfoldet av temaer og fortellinger som fremkommer i denne formen for undersøkelser. Med kvalitativ metode ønsker forskeren å «leve seg inn i og oppfatte et mønster i det mangfoldet av sanseintrykk [...] i stedet for å trekke ut et begrenset antall aspekter ved helheten, og så måle og analysere dem ved hjelp av tall» (Hellevik 2002:13). Det er flere som har beskrevet ulike versjoner av tematisk analyse og dets anvendelse, blant annet Guest (Guest, Macqueen og Namey 2012) og Braun og Clarke (2006). Braun og Clarke har skrevet en artikkel hvor de samler de viktigste sidene av denne metoden. Braun og Clarks beskrivelser av analysemetodikk og fremgangsmåte har vært styrende i arbeidet med denne oppgaven.

3.2.1 Beskrivelse av metode

Tematisk analyse er en analysemetode som identifiserer sentrale temaer i tekst (Guest, m.fl. 2012:17). Metoden kan brukes til å identifisere, analysere og finne mønstre i data (Braun og Clarke 2006:79) Det gir forskeren mulighet for å tolke et datamateriale basert på eksisterende

data og en systematisering av datamaterialet (Guest m.fl. 2012:17). Metoden er egnet for å finne større tema for et datasett, ut over hvert enkelt individs opplevelser. Tematisk analyse er spesielt rettet mot språk og ord, men beveger seg også ut over dette. Man ønsker å finne eksplisitte og implisitte ideer i datamaterialet og bruker koder for å finne og identifisere de ulike temaene i datamaterialet (ibid.:10 og :17).

Braun og Clark peker på at det er viktig med fleksibilitet i hvordan man anvender metoden (2006:86). Det er sentralt å tilpasse metoden slik at man i størst mulig grad får analysert dataene og får svar på forskningsspørsmålet (ibid.). Man bør dermed se metodebeskrivelsene som retningslinjer og som et utgangspunkt, ikke som regler som må følges i en viss rekkefølge. I den analytiske prosessen er det også sentralt å ikke forstå analyseprosessen som noe lineært, men heller som noe dynamisk som er tilbakevendende og gjentakende. Det er også en prosess som bør gå over tid uten hastverk (Braun og Clarke 2006:86-87).

3.2.2 Begrunnelse for valg av metode

Tematisk analyse ble valgt fordi denne metoden gir mulighet for å finne større temaer for de data man har, slik Braun og Clarke beskriver det (2006). Tematisk analyse er samtidig forenelig med systemteori og systemisk praksis, noe som bidrar til at metoden er relevant for en masteroppgave i familieterapi. Dette ved at analyseprosessen ikke er lineær, men sirkulær, slik Braun og Clarke beskriver (2006:86-87). Dette gjør at man som forsker beveger seg fram og tilbake i datamaterialet og *knar* de ulike dataene for å komme fram til større ulike metatema for dataene. Metoden tar også hensyn til at man har et ståstedet som forsker som innebærer tolkninger av materialet. Dette er i tråd med 2. grads kybernetikk, slik denne teorien er beskrevet i teorikapitlet av denne oppgaven.

Tematisk analyse gir rom for å bruke både data og teori som utgangspunkt for resultater og drøfting av datamaterialet (Braun og Clarke 2006:88-89). Dette skiller tematisk analyse fra for eksempel grounded theory og fenomenologisk tilnærming, som er mer ensidig opptatt av å bygge teori fra data (Guest m.fl. 2012:18). Dette gir en frihet innenfor disse gitte metodiske rammene til å utforske problemstillingen på ulike vis etter hvert som datamaterialet bearbeides, noe som antas å gi muligheter til større forståelse av tematikken. Denne friheten til å kunne justere bruken av

teori underveis i arbeidet med dataene var en viktig grunn til at tematisk analyse ble valgt som metode. Hvordan denne fleksibiliteten blir anvendt i praksis, beskrives senere i innledningen.

3.2.3 Induktiv og deduktiv tilnærming

Kvalitativ forskning er i utgangspunktet å betrakte som en induktiv tilnærming til datamaterialet (Kvale og Brinkmann 2014:259). Forskere utforsker da fenomener uten å være styrt av ideer de ønsker å teste, men de ønsker å la empiri styre hvilke spørsmål de stiller i et forskningsprosjekt (Kvale og Brinkmann 2014:259). De lager videre hypoteser basert på den analysen de gjør av data (Strauss og Corbin 1998:136). Strauss og Corbin peker på at forskere i kvalitative studier alltid vil gjøre tolkninger av dataene, styrt av forkunnskaper og teori forskeren har med seg, noe de betrakter som innslag av deduktiv tilnærming (ibid.). Tematisk analyse tilbyr begge måter å gjøre dette på, gjennom en kombinasjon av en induktiv og en deduktiv tilnærming (Braun og Clarke 2006:86). Braun og Clarke beskriver at induktiv tilnærming vil bety at man ikke bruker teori i de tidlige stadiene av analysen, men venter til senere eller etter analysen er gjort (ibid.). En deduktiv tilnærming ville på den andre siden være teoristyrt i den forstand at man bruker teori aktivt i forkant av analysen (ibid.).

I denne oppgaven vil jeg ta utgangspunkt i tematisk analyse, og med det anvende både en induktiv og en deduktiv tilnærming. Som beskrevet i innledningen i oppgaven, har særlig systemteori og narrativ teori preget planleggingen av prosjektet og datainnsamlingen. Dette kan ses som deduktivt. Etter å ha laget en oppgaveskisse, laget forskningsspørsmål og intervjuguide har ikke teori vært førende for datainnsamling. Ei heller underveis i datainnsamling, i transkriberingen eller før analysen har teorier som knytter seg til datamaterialet vært brukt. Dette kan da ses som induktivt, da jeg har valgt ut relevante teorier i etterkant av dataanalysen. Samtidig er det viktig å nevne at tolkningene har vært gjort i en analyseprosess preget av hvor jeg står på dette gitte tidspunktet, både faglig og personlig. Denne anerkjennelsen av den menneskelige faktoren er et viktig premiss for en konstruktiv evaluering av funnenes validitet (Strauss og Corbin 1998:137).

3.3 Datainnsamling

Steinar Kvales bøker *Interview* (Kvale og Brinkmann 2014) og *Doing Interviews* (Kvale 2007) har vært utgangspunktet mitt for planlegging og gjennomføring av datainnsamling. Jeg har også brukt Malterud sin bok om hvordan arbeide med fokusgrupper (Malterud 2012).

3.3.1 Planlegging

I planleggingen av datainnsamlingen var utgangspunkt at jeg ønsket å bruke kvalitativ metode for å besvare forskningsspørsmålet. Dette fordi man i kvalitativ forskning er opptatt av å forstå den andres ståsted (Kvale 2007:19). En av måtene å forstå andres opplevelser på er å benytte seg av intervju som metode (ibid.:20). Jeg vurderte derfor at intervju kunne være en nyttig måte å gjøre datainnsamling på, i og med at forskningsspørsmålet handler om menneskers opplevelse av eget liv.

I forkant av intervjuene vurderte jeg både individuelle intervju og gruppeintervju. En vurdering som ble gjort i denne perioden av datainnsamlingen var at gruppeintervju ville gi flere *stemmer* og meninger om et tema, innenfor de samme tidsrammene. Videre i undersøkelsesfasen ble det klart at opptil 12 informanter kunne tenke seg å delta i prosjektet, noe som igjen gjorde gruppeintervju mest aktuelt som metode. Dette for å få tid til å snakke med et større antall personer over flere ganger. En av fordelene ved å bruke gruppeintervju er at det er mindre ressurskrevende og det gir en annen kunnskap enn individuelle samtaler vil gi (Malterud 2012:22). Gruppeintervju ble også valgt fordi systemteorien og språkssystemisk tilnærming fokuserer på hva som skjer i den enes indre dialog, når den lytter til andre (Andersen 2005:56). Vi kan med andre ord forstå at når man lytter til andre snakke, beveger samtidig de indre følelsene, tankene og dialogene seg hos en selv (ibid.). Dette vil i et gruppeintervju kunne føre til at deltakerne kommer på nye ting underveis i intervjuene, når de lytter til andre deltakere.

I planleggingen av datainnsamlingen var det viktig å ta hensyn til språk. Jeg ønsket å ha syriske deltakere, og antok at norskkunnskapene for gruppen var dårlige, i og med at den hadde vært i Norge i en begrenset periode. Jeg valgte derfor å bruke en tolk til datainnsamling, slik at deltakerne kunne uttrykke seg på sitt eget morsmål. Jeg ønsket også å bruke den samme tolken for alle samtalene, slik at gruppen ikke ville få nye medlemmer utover i samtalene. Dette er i tråd

med 2. grads kybernetikk og systemteori (se teorikapittel), da tolken ikke vil kunne være en objektiv, passiv oversetter, men også er en del av gruppen. Jeg valgte i forkant av datainnsamlingen også å oversette et informasjonsskriv om prosjektet til arabisk, slik at deltakerne kunne lese om formålet med datainnsamlingen på sitt eget morsmål. Dette ble gjort for å sikre forståelse og unngå misforståelser om hva prosjektet var. Jeg brukte en frivillig person med arabisk opphav tilknyttet Dialog som oversetter for informasjonsskrivet.

3.3.2 Søknader til eksterne organer

Det er sentralt i et forskningsprosjekt å ha tenkt godt igjen de etiske forholdene og prosedyrene og søke om godkjenning for datainnsamling til riktige organer (Malterud 2012:60). Etter å ha laget en skisse over hva jeg ønsket å gjøre i denne masteroppgaven, undersøkte jeg hvilke organer det var nødvendig å søke godkjenning av. Dette prosjektet ville inneholde en rekke sensitive opplysninger, blant annet navn, sporbare opplysninger i lydopptak, skjemaer med signaturer, transkribert råmateriale m.m. Ved forskningsprosjekter av studenter som innhenter slike opplysninger vil man måtte søke om godkjenning for datainnsamling fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) eller Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (I dag Norsk senter for forskningsdata) (Malterud 2012:61).

REK

Dersom et prosjekt faller inn under helseforskningsloven, er søknad til REK nødvendig (Malterud 2012:61). Jeg drøftet med to forelesere i skoleundervisning om mitt prosjekt kunne falle inn under REK sitt mandat, og fikk avklart at dette ikke skulle være tilfellet. Jeg drøftet også en eventuell søknad til REK med veileder og konkluderte etter dette med at dette ikke ville være nødvendig.

NSD

Studentprosjekter som faller inn under personopplysningsloven, ikke helseforskningsloven, skal ikke søkes om til REK, men til NSD (Malterud 2012:61). På bakgrunn av forskningsspørsmål vurderte jeg at dette prosjektet ville være omfattet av personopplysningsloven og besluttet derfor å søke NSD (se kvittering på godkjent søknad under vedlegg: *Kvittering godkjent prosjektsøknad NSD*). Søknaden ble godkjent på forsommeren 2016, i forkant av datainnsamling. NSD definerte

utvalget i dette prosjektet som sårbar gruppe. I samråd med NSD og Dialog ble man derfor enig om at veileder for denne oppgaven, psykologspesialist Berglund, gjennomførte intervjuene i fokusgruppene, med meg som deltakende observatør.

UDI

Etter å ha fått godkjent søknad om datainnsamling og oppbevaring fra NSD, ble UDI kontaktet for godkjenning til å gjennomføre forskningsprosjektet på et asylmottak. Dialog, ved Lars Jørgen Berglund, hadde allerede en eksisterende kontakt med et aktuelt mottak og henvendelsen til UDI ble derfor konkretisert til å gjelde dette spesifikke asylmottaket. Det ble i videre prosess søkt om tillatelse fra UDI om å gjennomføre gruppeintervjuer på dette mottaket. UDI ønsket i prosessen å se godkjenningen av prosjektet gitt av NSD og fikk denne tilsendt. Etter dette ga UDI klarsignal om å gjennomføre prosjektet og ta all videre kontakt med asylmottaket. I etterkant av tillatelsen fra UDI ble bekreftelsen fra UDI sendt til NSD, da dette var et krav i kvitteringen fra NSD.

3.3.3 Utvalg

Utvalg kan beskrives som «de enhetene som deltar i en undersøkelse» (Johannessen, Tuft og Christoffersen 2010:408). Mange forskere ønsker å finne et utvalg som kan si noe om en større populasjon. Hvis dette er et mål, bør man finne et *representativt utvalg* av hele populasjonen (Johannessen m.fl. 2010:241). Det er viktig i kvalitativ forskning å intervju så mange som man tror det er nødvendig å intervju for å få svar på forskningsspørsmålet sitt (Kvale 2007:43). I denne oppgaven har jeg forsøkt å ha et utvalg som er stort nok for å få svar på det jeg ønsker å besvare, samtidig som jeg ikke blir sittende med et så stort materiale at det ikke er mulig å gjennomføre en analyse av alle dataene man har (Kvale 2007:43). Å velge et begrenset antall deltakere vil derfor gjøre kvaliteten høyere, i og med at man får studert hver enhet grundigere (Hellevik 2002:114). Antall deltakere i denne studien er 7-9 syriske flyktninger som bor på samme asylmottak.

Kriterier

Kriteriene for utvalget er laget i tråd med forskningsspørsmålet, søknader til NSD og UDI, etiske hensyn og praktiske hensyn. Alle deltakerne måtte være fra Syria og bo på asylmottak. Jeg

samarbeidet med veileder på Dialog om hvilke kriterier vi ønsket for deltakerne. Vi hadde i utgangspunktet en ide om å kun intervju beboere som ikke hadde fått svar på asylsøknad, da vi hadde en forforståelse om at dette ville være en spesielt krevende situasjon å være i, da de er ventende og fremtiden ville være uforutsigbar. Hva de da er opptatt av, ville trolig være annerledes enn hva flyktninger er opptatt av etter å ha fått oppholdstillatelse. I praksis fant vi derimot ut at beboerne var i svært ulike situasjoner, der noen ventet på svar på asylsøknad, mens andre hadde fått innvilget opphold, men ventet på bosetting. Vi valgte å invitere alle syriske beboere ved mottaket til å delta, da vi anså det som interessant å vite mer om hvordan de så på seg selv i sin nye livssituasjon, uavhengig av oppholdsstatus. Vi satte ellers en aldersgrense på 16 år for å delta i prosjektet, mot at vi måtte innhente godkjenning fra foreldre/foresatte for personer under 18 år. Ellers oppfordret vi deltakerne til å være med på alle de tre samlingene vi hadde sammen, og vi valgte å ikke ta inn nye deltakere etter det første møtet.

Utvalgsteori

Utvalget i denne oppgaven kan karakteriseres på flere måter. Et forskningsspørsmål vil i sin formulering inneha et teoretisk univers, også kalt populasjon av enheter, altså det totale antallet mulige respondenter (Hellevik 2002:114). I denne oppgave er dette alle syriske flyktninger over 16 år som bor på asylmottak i Norge. Videre kan utvalget mitt beskrives som en *klynge* (Hellevik 2002:117). Med dette menes at man grupperer enhetene i populasjonen inn i klynger, for eksempel geografiske områder (ibid.). På bakgrunn av praktiske årsaker valgte jeg i dette prosjektet ut enheter på ett asylmottak. Jeg laget da klynger av alle asylmottak i Norge og valgte ut én klynge.

Videre kan utvalget mitt beskrives som *utvelging ved selvseleksjon*. Med dette menes at det ikke er forskeren som velger ut enheter, men at enhetene selv avgjør om de ønsker å være med i studien eller ikke (Hellevik 2002:120). Samtidig beskriver Hellevik at det i *selvseleksjon* vil være mulig for alle enhetene i universet å delta (ibid.). Deltakerne til studien ble invitert fra det samme asylmottaket. Vi kan da ikke si at hele universet, altså alle syriske flyktninger som bor på et asylmottak, kunne delta, men at det var en selvseleksjon blant de som bodde på dette ene mottaket. I utvelging av deltakere til denne oppgaven hadde veileder og jeg fått videreformidlet kontakt fra en syrisk bekjent av veileder. Denne bekjente kjente en beboer på det aktuelle

asylmottaket og satte oss i kontakt med han. Denne beboeren møtte oss på asylmottaket en tid etterpå, viste oss rundt og introduserte oss til noen andre beboere. Etter dette avtalte vi at han kontaktet de syriske beboerne på mottaket og inviterte disse til å bli med på gruppeintervjuene. Dette kan beskrives som en selvseleksjon, fordi hver enhet ved denne klyngen kunne velge å møte opp eller ikke. Samtidig var det ikke slik at alle enheter i hele universets populasjon ble invitert, noe som ikke er i tråd med *utvelging ved selvseleksjon*, slik Hellevik beskriver det.

Utvalget i denne oppgaven vil også kunne karakteriseres som et *bekvemmelighetsutvalg*. Med dette menes at utvalget består av dem man får tak i (Malterud 2012:43). Man kan her styre unna de deltakerne man tror ikke vil være nyttige for å besvare problemstillingen, for eksempel hvis man på forhånd vet at noen har spesielt sterke meninger om det man skal undersøke (ibid.). I denne oppgaven visste vi ingenting om enhetene på forhånd, med unntak av at de var fra Syria, at det ville være en spredning i både kjønn og alder, at de bodde på dette spesifikke asylmottaket og at de måtte være over 16 år for å delta. Ut over dette brukte vi alle enheter som vi kunne få tak i, slik *bekvemmelighetsutvalg* beskrives, og ekskluderte ingen av de interesserte.

3.3.4 Utvikling av intervjuguide

Intervjuguiden ble utviklet med utgangspunkt i forskningsspørsmålet (se vedlegg: *Utdrag fra intervjuguide*). Jeg ønsket å finne ut av hva deltakerne opplevde som viktig for seg og hvilke opplevelser de har av seg selv i den livsfasen de er i. Jeg valgte å lage en semi-strukturert intervjuguide for å få svar på dette. En semi-strukturert intervjuguide er en liste over temaer og spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuene (Johannessen m.fl. 2010:139). Disse vil være forsøk på å forstå temaer ut i fra den andres subjektive opplevelse av et eller flere fenomen (Kvale 2007:10). Hvilke tema og spørsmål man velger å ha med, blir med for å kunne besvare problemstillingen i oppgaven (Johannessen m.fl. 2010:139).

Med en semi-strukturert intervjuguide er man ute etter å bruke spørsmål for å oppmuntre deltakerne til å svare utdypende på de temaene som man har (ibid.). Dette vil bidra til å få fram både fakta og mening i samtalen (Kvale 2007:11). Spørsmålene i intervjuguiden hadde som hensikt å styre samtalen inn på det som var relevant for forskningsspørsmålet, men samtidig ikke var for rigide. Dette kan beskrives som både en *tematisk* og *dynamisk* dimensjon, da man tar

hensyn til både produksjon av viten og relasjonene i intervjuet (Kvale 2014:185). Et eksempel på et slikt spørsmål var - *Hvordan opplever du deg selv i møte med denne nye situasjonen?* (Se vedlegg: Intervjuguide).

I intervjuguiden ønsket jeg å tydeliggjøre enkelte verdier og metoder, som både er i tråd med det systemiske- og familierapeutiske perspektivet og personlige preferanser for å kunne svare på forskningsspørsmålet. Et eksempel er at jeg tydelig ønsket å sette kontekst for samtalen, da dette er sentralt i systemisk perspektiv (se teori-kapittel). Som nevnt tidligere, gjennomførte veileder intervjuene. Det ble derfor ekstra viktig for meg å beskrive kontekst i intervjuguiden. Dette var for å sikre dette perspektivet inn i samtalene. Et eksempel på dette fra intervjuguiden er: "Sette kontekst" og "Samtaleleder beskriver hvem som har hvilke roller i rommet. Masterstudent beskriver sin rolle og hvordan rollen vil være i samtalen (deltakende observasjon)" (Se vedlegg: Intervjuguide).

Utviklingen av intervjuguiden fortsatte også gjennom intervjuprosessen. Etter 2. samtale gikk jeg gjennom guiden og vurderte om det var noe mer jeg ønsket fokus på for å kunne besvare forskningsspørsmålet best mulig. Jeg endret da en del av intervjuguiden som knytter seg til konkrete spørsmål og vikling på de temaene man allerede hadde snakket om.

3.3.5 Gjennomføring av intervjuene

I gjennomføring av intervjuene hadde veileder og jeg avtalt tid for første samtale med kontaktpersonen vi hadde på aktuelt asylmottak. Kontaktpersonen hadde da på forhånd spurt og rekruttert deltakere til gruppa, og vi hadde avtalt med asylmottaket at vi kunne låne et samtalerom i et eget hus på asylmottaket. Vi hadde satt av to timer til hver av de tre gruppeintervjuene. Metoden jeg valgte å bruke for egen rolle i intervjuet var deltakende observasjon. Med dette menes at man observerer et fenomen, men at man samtidig deltar i det sosiale systemet man undersøker (Hellevik 2002:136). Denne metoden for deltakelse vurderes å være i tråd med systemteoretiske prinsipper om at man ikke kan være en passiv tilskuer, slik bl.a. Dallos (2005:90) og Andersen (2005:62) beskriver. Jeg opplever dette også i tråd med 2. ordens kybernetikk i systemteorien, da jeg som forsker er delaktig i gruppa og tolker ut i fra meg selv (se kapittel om kybernetikk).

I intervjuet startet samtalen med utdeling av samtykkeskjemaer, godkjenning både skriftlig og muntlig på bruk av lydopptak, signering på skjemaene og videre samtale om kontekst, slik dette er beskrevet i intervjuguiden (se vedlegg: *Informasjonsskriv og samtykkeskjema norsk og Informasjonsskriv og samtykkeskjema arabisk*). Jeg beskrev videre min rolle som deltakende observatør og veileder beskrev sin rolle som samtaleleder. Underveis i samtalen noterte jeg noen faktaopplysninger om gruppen, for eksempel antall og aldersspredning, men fulgte ellers med i samtalen uten å notere.

Gruppen bestod i den første samtalen av ni personer. Av disse var det to damer og sju menn. Det ble ikke spurt om alder, men jeg antar allikevel at utvalget var spredt fra ca 20 år til ca 60 år. Det var hovedvekt av yngre deltakere, da fire stykker trolig var i alderen 20-25 år og to trolig var i alderen 25-30 år. Det var flere i gruppen som hadde barn og annen nær familie, men disse var stort sett i andre land. Av deltakerne var to i familie, mens resten ikke hadde slektskap seg imellom. I den andre samtalen var det frafall på en person, og man var da åtte personer. I den tredje samtalen var det også frafall på en person, og det var da sju deltakere. Lydopptakene fra de tre fokusgruppeintervjuene var på henholdsvis 90, 124 og 48 minutter. Siste samtale skulle være på to timer, men på grunn av en misforståelse mellom gruppen, samtaleleder og meg ble siste samtale på en snau time.

I intervjuene bruke samtaleleder intervjuguide som utgangspunkt for samtalen, og fulgte opp med underspørsmål, oppsummeringer, repetisjon og andre virkemidler for å invitere deltakerne til å si noe mer om de relevante temaene. Vi brukte en del tid i den første samtalen på å knytte relasjon, også kalt *joiningarbeid*, for å skape en trygg ramme for samtale. Samtaleleder inviterte på slutten av første samtale deltakerne til å reflektere over noen av spørsmålene som hadde blitt stilt til neste samling. Samtaleleder og jeg snakket sammen mellom hver samling for å diskutere om det var noen sider av intervjuguiden som kunne vektlegges på andre måter eller utforskes ytterligere. Mellom andre og tredje samling hørte jeg gjennom alt datamateriale på båndopptaker og valgte å redigere enkelte spørsmål i intervjuguiden, slik at vi kunne utdype noen temaer som var relevante for forskningsspørsmålet. Et tydeligere fokus ble for eksempel opplevelsen av seg selv og egen identitet.

3.3.6 Transkripsjon

Transkripsjonen av lydopptakene ble gjort i sin helhet av meg i etterkant av siste samtale med fokusgruppen. Transkripsjon kan beskrives som skriftliggjøring av det som blir sagt (Kvale og Brinkmann 2014:238). Transkribering er sett på som en vanlig metode innenfor kvalitativ forskning og fordelene ved å gjøre dette er at man slipper å måtte stole på egne notater underveis i intervjuer og hukommelse i etterkant (Kvale og Brinkmann 2014:237-238). I dette prosjektet noterte jeg noe underveis, men var mer opptatt av å lytte til det som ble sagt i intervjuene enn å notere. I etterkant av intervjuene begynte jeg å transkribere lydopptakene og gjorde da noen vurderinger rundt hvordan jeg ville skriftliggjøre dette.

Et hensyn jeg måtte ta var at vi benyttet tolk i samtalene. Jeg vurderte da at svært detaljerte transkripsjonsmetoder som inneholder koder for pauser, trykk på enkelte ord, pust og hvordan ord ble sagt i liten grad ville være relevante å ha med, da dette var tolkens måte å oversette på (se for eksempel Hagen 2005 kap. 5 for eksempel på transkripsjon av ikke-språklige lyder og uttrykk). Jeg valgte allikevel å inkludere noen elementer av det ikke-språklige i transkripsjonen, for eksempel beskrivelse av latter eller dersom samtalen handlet om andre ting som skjedde i rommet enn selve samtaletemaet. Dette måten å vurdere transkribering på er i tråd med Braun og Clarke sine metoder (2006:88). De hevder at tematisk analyse ikke nødvendigvis krever detaljert transkripsjon, og at det vil være opp til forskeren å vurdere hvor detaljert man trenger å transkribere et materiale (Braun og Clarke 2006:88).

Jeg valgte ut over dette å lage koder for *turer* i transkriberingen, for å dele opp om det er tolken som snakker som seg, om tolken oversetter, om det er samtaleleder som snakker, om det er en deltaker som snakker norsk utenom tolkens oversettelse eller om det var jeg som på et tidspunkt sier noe. Med *tur* og *turskifte* menes når en stemme stopper, og en annen tar ordet (Hagen 2005:27). Jeg har valgt å se bort fra Hagens anbefaling om at annen transkribør bør korrekturlese transkriberingen i etterkant av gjennomført transkripsjon (Hagen 2005:32). Dette fordi det ville vært en svært ressurskrevende prosess å sjekke at transkripsjonen er korrekt for den andre og fordi transkripsjonen med hensikt inneholder mange unaturlig oppbygde setninger. Grunnen til dette er at tolken som ble benyttet ikke hadde norsk som morsmål og heller ikke snakket perfekt

norsk. Tolken gjenga derfor arabisk i formuleringer som ikke ville vært naturlig å si for en med norsk morsmål. Jeg har i transkripsjonen valg å gjengi dette så korrekt som mulig og håper at meningen bak mangelen på enkelte nyanser allikevel vil stå fram.

Datamaterialet før, under og etter transkripsjon ble oppbevart i låsbar safe hjemme hos meg. Dette i tråd med søknad til NSD om oppbevaring av datamateriale og transkribert materiale.

3.4 Analyseutførelse

I analyse av datamaterialet har jeg valgt å bruke tematisk analyse, som beskrevet av Clarke og Braun (2006). Jeg kommer til å beskrive deres seks faser for analyse og beskrive under hvert punkt hvordan jeg har gått fram i nevnte fase.

3.4.1 1. fase - Bli kjent med data

I første fase av analysen er det viktig å bli kjent med materialet (Braun og Clarke 2006:87). I denne fasen lytter man gjennom data, leser gjennom de intervjuene man har og transkriberer lydopptak. Det oppfordres her til gjennomlytting av materialet, transkribering av dette og notater underveis. Det viktige er å bli kjent med alt materialet, både i dybde og bredde, slik at man har et godt grunnlag for de senere fasene av analysen (ibid.).

I denne fasen gjorde jeg meg kjent med materialet ved å delta og notere underveis i intervjuene, lytte gjennom lyd materialet underveis i intervju perioden, notere sentrale temaer og momenter. Etter dette transkriberte jeg lydopptakene og leste gjennom disse.

3.4.2 2. fase - Innledende koding

Fase to starter i det man opplever at man er tilstrekkelig kjent med datamaterialet fra fase 1 (Braun og Clarke 2006:88). Denne fasen lar forskeren ta for seg stykker av skriftlige data, kalt *data extracts* og finner interessante biter i disse stykkene, kalt koder. Videre organiseres kodene i et system. Måten man koder på er avhengig av om man er data-styrt eller teori-styrt i tilnærmingen. I førstnevnte vil man lete etter temaer basert på kodene i data, mens man i den siste vil man ha bestemt seg for noen tema og finne koder som gir informasjon til disse. I denne

fasen er det viktig å arbeide systematisk og bruke like mye oppmerksomhet på hele datasettet. Det oppfordres til å kode til så mange ulike temaer som mulig, da man ikke vet etter kodingen hvilke tema som står fram til slutt. Det oppfordres også til å kode extracts, men ta vare på noen ord og setninger rundt selve koden. Dette for å bevare kontekst i det man koder (Braun og Clarke 2006:88-89).

I denne fasen leste jeg gjennom all tekst i papirform og viet da all tekst like mye tid og oppmerksomhet. Jeg merket samtidig viktige ord, setninger, meninger, ytringer og implisitte poeng med gul markeringstusj. Dette valgte jeg som en metode for å kunne markere det jeg oppfattet som interessant av koder i *data extract*. Underveis i denne gjennomlesning skrev jeg nye notater, der jeg noterte stikkord, mulige temaer og korte setninger om hva jeg opplevde at det jeg leste handlet om.

3.4.3 3. fase - Søke etter tema

Fase tre begynner når all data har blitt kodet og man sitter med en lang liste ulike koder fra hele datasettet (Braun og Clarke 2006:89). Man begynner å analysere de ulike kodene for å prøve å finne kombinasjoner av koder som kan kobles til et større og overordnet tema. I denne fasen kan det være nyttig å bruke visuelle hjelpemidler, for eksempel tabeller, tankekart, skrive temaer på ulike lapper og leke med disse i ulike bunker og lignende. De kodene som ikke passer inn i noe tema, kan kalles *diverse* og kan permanent eller midlertidig anses som noe som ikke passer inn i forskerens hovedtema.

Etter at jeg i fase to, tusjet ut relevante og interessante ord, gikk jeg i denne fasen i gang med å klippe ut disse ordene, sammen med setningen de stod i. Dette for å bevare og hjelpe meg med å huske hvilken kontekst kodene stod i. Mens jeg klippet opp sidene med transkriberte data, lagde jeg fortløpende post-it-lapper med temaer som jeg plasserte de ulike kodene i. Disse temaene stod frem både på bakgrunn av koden, men også hentet fra notater om mulige tema fra fase 2. Da jeg hadde plassert alle de kodede utklippene, var disse plassert under fire ulike hovedtemaer og i totalt 25 undertema (fra fire til sju undertema til hvert hovedtema). Notatene fra fase to med mulige temaer gikk fra 43 til fire hovedtema. Mange av stikkordene fra notatene ble allikevel undertemaer som kunne beskrives som del av et større hovedtema. I en systematisk sortering ble

alle papirlappene lagt i bunker, oppå post-it-lapper som beskrev undertema, og med post-it-lapper som beskrev hovedtema.

3.4.4 4. fase - Evaluering av tema

I fjerde fase skal forskeren trekke ut de mest relevante temaene som ble identifisert i fase tre (Braun og Clarke 2006:91). Man skal også evaluere om dataene innenfor hvert tema gir mening i relasjon til hverandre og om de samtidig skiller seg fra andre tema. Det er også viktig å se i et meta-perspektiv om temaene fungerer som representanter for hele datasettet. Det anbefales også å gå gjennom alle data extracts på nytt, for å se om noen koder er oversett fra fase to.

Denne fasen startet jeg allerede i fase tre, da jeg samlet og bearbeidet mulige tema fra notater til praksis. Allikevel var fase tre styrt av kodene jeg klipte ut og tema ble fortløpende laget basert på kodene. I fase fire leste jeg gjennom alle kodene og fant ut at det ikke var en sterk nok relasjon mellom kodene i det ene temaet. Jeg valgte derfor å splitte dette temaet og lagde derfor et nytt hovedtema slik at totalt antall tema ble fem.

3.4.5 5. fase - Definere og navngi tema

Fase fem begynner når en har et tilfredsstillende tematisk kart fra fase fire (Braun og Clarke 2006:92). I denne fasen ser man igjen på hvilke tema man har og er ute etter å finne svakheter ved de temaene man har. Hvis det er noe som bør endres, går man eventuelt tilbake til tidligere faser for å kunne endre på temaene. Når dette er gjort, gir man endelig navn til temaene man har funnet og landet på.

I denne fasen gjorde jeg mindre endringer i undertemaene, da jeg gikk gjennom disse på nytt. Jeg gikk da tilbake til tidligere faser i analysen og flyttet koder fra en kategori til en annen.

3.4.6 6. fase - Produsere rapport

Den sjette og siste fasen i Braun og Clark sin analysemodell er selve utskrivningen av rapporten som analysen er en del av (2006:93). Dette bør gjøres på en logisk, ikke-repeterende måte som har som mål å vise at funnene har validitet i teori. Det er viktig at beskrivelsene av temaene ikke

bare er en samling data som drøftes, men at de også inneholder en større helhet om hva jeg ønsker å fortelle med oppgaven. Det skal ikke kun være en beskrivelse av data, men snarere by på argumenter og drøfting opp mot forskningsspørsmålet.

I denne fasen brukte jeg funnene fra analysen og skrev disse ut som en drøfting sammen med relevant teori. Denne utskrivningen forsøkte jeg å gjøre på en slik måte at de dannet et større bilde av funnene, ikke kun repetisjon av resultatene.

3.5 Forskningsetiske betraktninger

I et forskningsprosjekt er det avgjørende å ta hensyn til både etiske og juridiske hensyn som må gå foran selve forskningen (Johannessen m.fl. 2010:89 og:133). Det er viktig at deltakelse er frivillig, at man har søkt til nødvendige organer for datainnsamling og at forskningsprosjektet er en minst mulig belastning for deltakerne (ibid.:92-93). I en oppgave som inneholder tolkning, er det også viktig å være klar over de etiske sidene ved dette (Moen og Karlsdottir 2011:18). Dette fordi forskeren som person og forskerens moralske ståsted er viktig for både kvaliteten av forskningen, men også de etiske beslutningene som tas underveis (Kvale og Brinkmann 2014:119). Det er også et viktig etisk prinsipp i forskning at datamaterialet skal anonymiseres (Johannessen m.fl. 2010:134).

I arbeidet med denne oppgaven har jeg underveis vært bevisst på de nevnte etiske betraktningene. Jeg har blant annet anonymisert datamaterialet, innhentet samtykker gjennom skjema på deltakernes morsmål og informert om at deltakelse er frivillig. Et annet eksempel på etisk hensyn er at veileder for denne oppgaven og leder for Dialog ledet samtalene i fokusgruppene. Dette hensynet ble tatt, da vedkommende er psykologspesialist med lang erfaring i å samtale og ivareta grupper. NSD vurderte asylsøkere som en sårbar gruppe, og sikring av ivaretagelse ble derfor hensyntatt. Jeg har også søkt om godkjenning for datainnsamling og undersøkt hvor disse skulle rettes. Underveis har jeg også vurdert behovet for endringsmelding til NSD, men da endringene i prosjektet har vært små, har disse falt inn under NSD sin beskrivelse av hva som ikke skal meldes endring om. I retrospekt av dette prosjektet, skulle jeg ha startet på nytt, hadde jeg valgt å ringe REK for å få bekreftet at man ikke vurderer dette

prosjektet som søknadspliktig til REK, for å være helt sikker på at det var riktig vurdering. Dette på tross av at hverken UDI eller NSD påpekte dette behovet.

De etiske sidene av rollen som forsker viser seg gjennom oppgavens språk, da disse veksler mellom jeg-språk og teori-referanser, slik det også er nevnt i innledningen. Dette viser at jeg inntar en kvalitativ forskerposisjon med bevissthet om at jeg tolker og finner tema, basert på teori, men også egne erfaringer og preferanser. Jeg kan i dette vitenskapssynet med andre ord ikke anses objektiv.

4 Resultater

4.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg legge frem resultatene av analysen. Jeg vil dele kapitlet inn i de fem temaene som ble resultatet, etter å ha analysert datamaterialet. Jeg vil under hvert tema benytte undertemaer for å kategorisere kodene ytterligere. Jeg har valgt å lage en rekkefølge på temaene ut i fra det jeg oppfatter som mest logisk og naturlig.

Proessen med å skrive ut analysen, kan ses på som en sosial konstruksjon. Med dette mener jeg at måten jeg legger fram resultatene på, er preget av hvordan jeg som forsker ser deltakernes beskrivelser (Kvale og Brinkmann 2014:339). Dette kommer fram gjennom hvilke ord og språk jeg bruker i praksis. Dette kan gjøres på ulike måter (Kvale og Brinkmann 2014:341-343). Man kan på den ene siden skrive ut datamaterialet ved å bruke mange sitater, henviser ordrett til hva som ble sagt i intervjuet og legge vekt på empiri. På den andre siden kan man sitere mindre direkte og i større grad beskrive funnene med en egen subjektivt fortellerstemme (ibid.:342). Ved å benytte førstnevnte utskrivingsmetode er det en viss fare for at man blir sittende igjen med en rekke ufortolkede sitater som er tatt ut av en forståelig kontekst (ibid.:342). Å bruke en subjektiv fortellerstil, med innslag av sitater, vil derimot kunne virke helhetlig og lage en felles kontekst for data. Det er samtidig viktig at temaene inneholder nok evidens fra data for å vise at datamaterialet hører til det valgte temaet (Braun og Clarke 2006:93). Braun og Clark peker samtidig på viktigheten av å legge fram resultatet på en konsis, logisk, ikke-repetitiv måte som også får fram fortellingene i datamaterialet (ibid.).

Basert på de nevnte teoriene kommer jeg til å legge fram resultatene i dette kapitlet i en kombinasjon av sitater med koder fra datamaterialet, og samtidig beskrive disse på en måte som ivaretar kontekst. Jeg ønsker med dette å ivareta en helhet innenfor hvert tema, der alle kodene er del av denne helheten. Jeg opplever dette som en riktig måte å legge dette fram på, også fordi sitatene i seg selv er oversatt av tolk på en ikke-perfekt norsk. Å beskrive sitatene som helhet, mener jeg da vil ivareta deres mening i større grad enn ved en ren sitering. Jeg opplever en slik kombinasjon av hensyn, i tråd med slik Kvale og Brinkmann og Braun og Clarke beskriver dette.

4.1.1 Beskrivelser av nåsituasjon

Det første temaet som står fram fra analysen er beskrivelser av situasjonen man opplever å stå i akkurat nå. Dette gjelder blant annet psykisk belastning, begrensninger i bevegelse, jobbmuligheter, avklaring rundt videre opphold, lover regler i ny kultur og hvordan man opplever å bo på asylmottaket.

4.1.2 Stress og psykisk helse

Flere steder gjennom datamaterialet nevner deltakerne påkjenninger knyttet til stress og psykiske helse. En deltaker beskriver en krevende situasjon der man føler seg kvalt av å ikke ha forutsigbarhet for egen situasjon og der utrygghet og venting er en del av hverdagen. En annen beskriver en følelse av å ikke finne fram og der en uforutsigbarhet trigger angst. En deltaker sier for eksempel: ”vi bare lever de vanskelig situasjon som vi opplever hver dag [...] vi bare opplever stress”. Det nevnes også at flere av deltakerne opplever sterk sorg knyttet til det de har opplevd og hvordan situasjonen i Syria er i dag. En deltaker beskriver at ”vi har stor sorg” og en annen sier at ”når man skal røre inni seg, de sterke sår som er inni seg de blir litt vanskelige å forklare og tolke min opplevelse”.

4.1.3 Å bo på asylmottak

Det varierer hvordan man opplever dagene på asylmottaket. Et par deltakere trekker fram at det er gode sider ved denne hverdagen, blant annet sier den ene at ”jeg føler meg veldig bra [...] de faktisk koser seg fordi de ikke har annet å gjøre, de må bare ta det med ro og ta tingene som skal få taket, ikke noe mer”. En annen poengterer viktigheten av trivsel.

På den andre siden beskriver flere deltakere at det oppleves vanskelig å bo på denne måten og at man mangler noe meningsfullt å gjøre. En deltaker beskriver blant annet at ”hva gjør jeg, bare spise, sove, og få dagpenger, ikke noe mer” og en annen sier at man ”har ikke noe å gjøre, bare tenke [...] har ikke noen følelse, bare dra til skole og høre på læreren, kanskje snakke litt med kollega, ikke noe mer”. Det beskrives også at man har hatt forventninger til Norge, men at man nå ”blir veldig lei av Norge”.

4.1.4 I fengsel

I datamaterialet brukes ordet *fengsel* som et bilde av begrensninger, vansker og mangel på muligheter i botiden på asylmottaket. Selv om en deltaker poengterer at ”det er like som i fengsel, men på en hyggelig måte” brukes fengselsmetaforen som et uttrykk for begrensninger. En deltaker sier blant annet at ”sikkert jeg skal bare begynne og starte mye på på nye opplevelser [...] men akkurat nå, ikke, jeg kan ikke tenke på ingenting, bare at jeg er lik som en som sitter i fengsel”. En deltaker trekker også fram at to og to deler rom og at dette oppleves både trangt og at det hindrer han i å snakke fritt med kona si over telefon. En deltaker beskriver bosituasjonen som at man får frihet, men ikke muligheter, noe en annen støtter ved å si at ”føler seg som en som bor i fengsel, han kan ikke gjøre noen ting”. Man trekker samtidig frem at å det å jobbe hadde vært bedre enn å være i ro.

4.1.5 Oppholdstillatelse

Som nevnt i kapittelet om utvalg for denne oppgaven, varierte det om deltakerne hadde fått oppholdstillatelse eller ikke. Dette vises også i analysen av data, da en deltaker sier ”vi bare venter på oppholdstillatelse”, mens en som har fått opphold sier at ”hun er veldig glad, men hun venter på eget sitt hus”. Ut over dette er det generelt en tendens i data at flere er opptatt av venteperioden, der man ikke vet om man får opphold eller ikke. En deltaker beskriver at man trives på mottaket, men at ”det som er gjør meg lei at hvorfor jeg får ikke oppholdstillatelse”. Opplevelsen av å vente på svar på opphold, blir trukket fram som en periode der man tenker på dette og venter. En deltaker trekker frem behovet for å ”stå på beina” og ”jeg må ha oppholdstillatelse til å gå videre”.

Man beskriver også at det er vanskelig å se at andre i lik situasjon får oppholdstillatelse, mens en selv ikke har fått avklaring på dette. En deltaker beskriver at vedkommende og et familiemedlem kom til Norge på samme dag, men at den andre har fått opphold, mens vedkommende venter på svar. Dette beskrives som ”vanskelig for han”.

En deltaker sier også at det viktigste ikke er i hvilket land vedkommende får opphold, men at man ”trenger bare et ordentlig liv” og ”at vi lever med trivsel”.

4.1.6 Lover og sosiale normer

En annen beskrivelse av nåtid som står fram i datamaterialet er utfordringer knyttet til å forstå regler og normer i en ny kultur og systemforskjeller. ”Det vanskeligste problemet også for dem, at de kan ikke regler og lover her i Norge” sier en. Det trekkes også fram en risiko for å bli misforstått ved at man tuller og tøyser med noe, men at dette strider mot hva som er tillatt. Det trekkes fram at dette gjelder både formelle lover, men også sosiale koder som knytter seg til kultur og tradisjon.

En deltaker forteller om en bekjent som banket på feil hus, da man hadde fått feil adresse. Da vennen ikke kunne norsk, klarte han ikke å forklare eieren hvorfor han var ved dette huset og ble derfor arrestert av politi med hund. Et annet eksempel, som gjelder forståelse av regler knytter seg til arbeidsliv, kommer når en deltaker forteller om en venn sine erfaringer fra et arbeidsforhold. Vennen ble gitt arbeidspraksis og ble satt til å arbeide svært mange timer og uten riktig lønn. Vennen ble også truet av sjefen om at sjefen kunne inndra oppholdstillatelse. En utfordring for vennen ble at han ikke visste hvordan han skulle møte dette, da han ikke kjenner norske lover og regler. En deltaker forteller i datamaterialet om forvirring rundt UDi sin praksis for pass og oppholdstillatelse. Deltakeren sier at ”de sa til han, hvis du vil ha pass, da vi ta fra deg oppholdstillatelse”. Flere deltakere beskriver behovet for å forstå hvilke regler, normer og lover som er gjeldende og sier blant annet: ”Vi må ha en riktig opplæring både på regler og lover i Norge” og ”det som er viktig for oss er at vi må lære norske regler og lover”. Denne nye tilværelsen beskriver en deltaker som ”veldig vanskelig for oss. Vi kan ikke tolke det”.

4.2 Samhold

Det neste temaet som står fram i analysen er *samhold*. I dette temaet finner vi undertemaer som barn og familie, nettverk, de ansatte på asylmottaket, forholdet til nordmenn og Norge og fellesskapet som syrere i Norge.

4.2.1 Familie og barn

I analysen nevnes familie og barn en rekke ganger. En deltaker sier ”så lenge man har familien som er rundt deg, det blir mer god oppleve”. I gruppen er det to som er i samme familie og bor sammen, den ene beskriver at ”de opplever veldig bra, de hadde så koselig her” og ”hun er veldig glad [...] fordi hun har fått kommune, hun skal treffe barna sine, hun skal møtes og leve sammen med dem”. Samtidig er det flere deltakere som beskriver savn etter familie, blant annet fordi familien er spredt i mange ulike land. Den ene sier ”Tenk at du bor lengere, langt fra familien din bare to måneder, hva slags opplever da du kan føle, tenk at jeg som bor ca to år langt fra min familie”. En annen sier ”han tenker på fremtid, mest på barna sine”.

Flere deltakere beskriver også ansvar for familien og barn, både gjennom familiegjenforening, fordi man hadde stort ansvar for familien i Syria før flukten og for å skape en fremtid på vegne av barna. En i gruppen sier ”jeg kom hit fordi jeg tenker på mine barn [...] de trenger hjelp, derfor jeg må ha den liksom sterke opplevelsen og sterke muligheten inni meg for å gå videre og for å hjelpe dem videre”. En annen beskriver at han er gift og far til tre barn, samtidig som han er den eldste gutten i en større familie. I Syria hadde han derfor et stort ansvar for hele familien sin.

4.2.2 Samhold som gruppe

Gruppen som er med i dette prosjektet, beskriver mange styrker i dette fellesskapet. Det poengteres at man kan ha ”forskjellige tanker” i gruppen, mellom kristne, sunnimuslimer, sjiamuslimer, jøder og uavhengig av religiøs bakgrunn. Samtidig fremheves det at man ”respekterer hverandre veldig bra og er veldig glade i hverandre”. En deltaker beskriver at man som gruppe har et felles budskap om fred som er overordnet alle ulike tanker og uenigheter. Vedkommende sier at ”to som er uenige og de har to forskjellige tanker, men allikevel de er sammen, de bor sammen og de er veldig fredelige mot hverandre [...] og støtter hverandre”.

En deltaker beskriver redsel for miste nettverket sitt når man flytter til bosettingskommune, ”han er veldig redd, kanskje han mister vennene han har rundt seg” sier han. Det er flere i gruppen som nevner viktigheten av nettverk, spesielt i fasen etter bosetting. ”Det går ikke an at man skal leve på ett område at han har ikke noen venner som er fra hjemlandet sitt [...] da han sikkert skal dø”. En deltaker beskriver at man godt kan bo i ulike områder, men at det samtidig er viktig å ha

noen fra samme land i nærheten. Dette blant annet for å ”ikke bare føle oss at vi er innvandrere [...] men når vi er samlet det går helt fint”.

4.2.3 Å sammen representere Syria

I datamaterialet kommer det fram at flere opplever at man som gruppe representerer hjemlandet, Syria. En deltaker beskriver at man som syrisk gruppe har oppført seg svært godt på asylmottaket. Man sammenligner seg med tidligere innvandrergupper som har bodd på samme sted, men hvor man har hørt at det har vært høyt konfliktnivå, faste vakter og politi. Deltakeren sier at ”når de kom hit de følte seg bare trygge, de trengte ikke en vakt” og man beskriver at venner av beboerne gjerne kommer på besøk til dette asylmottaket, fordi de vil komme på besøk og se hvordan man lever her. En annen deltaker poengterer at ”vi skal vise fram til hele verden at vi kan mye mer enn de vet også vi er ikke rotfolk, men vi er gode mennesker som har god kapasitet”. I data beskrives det også at man ser på samarbeid med andre som viktig for å ha en bra situasjon og ”det er viktig for oss at vi kommer og viser et godt bilde”. Man ”lever i en åpen verden” og må ”akseptere de andre folk uansett hvordan de ser ut eller hvordan de tenker”.

4.2.4 Takknemlighet

Et annet undertema som står fram i analysen er uttrykkelse av takknemlighet. Jeg har plassert dette under temaet *samhold* fordi flere utsagt står fram som uttrykk for et ønske om å tilhøre et nytt land. I dataene sier informanter blant annet at man ”takker Norge så mye og deres omsorg og deres behandling” og ”takker nemlig at de aksepterte oss”. Man beskriver samtidig at arabiske land stengte grensene under flukten fra Syria, og at det i hovedsak var europeiske land som ønsket syriske flyktninger velkomne. En deltaker sier også at ”hun veldig, veldig glad i befolkningen her i Norge og hun liker”. En annen beskriver at ”de aldri kommer til å se god behandling lik som, eller god omsorg lik som her i Norge [...] de bare tenker at her er det den beste omsorgen de har opplevd”. Det er også en som er overrasket over å bli møtt på en slik måte man ble gjort og sier ”veldig overrasket at her de fikk så mye og så flott omsorg, eh, norske mennesker mot syriske. De behandler dem veldig bra”. Et par deltakere uttrykker også ”hurra for Norge” og ”ja, vi elsker dette landet”.

4.2.5 Forholdet til de ansatte ved asylmottaket

I analysen av datamaterialet nevnes de ansatte på asylmottaket en rekke ganger og trekkes frem som viktige. De ansatte trekkes frem som en erstatning for familie, at man opplever støtte fra dem og at man opplever omsorg fra disse. En deltaker beskriver ”de som jobber på kontoret faktisk de er veldig hyggelige personer, de opplever oss like som vi er på samme familie” og en annen sier ”det er sånn, de hjelper dem som om de er søsken”. Man beskriver at de ansatte stiller opp og bruker tid, også på fritiden, sammen med beboerne. Deltakerne beskriver også opplevelse av omsorg fra ansatte og en deltaker sier ”hun får bra omsorg også hun får tilbud på lege som passer på hennes helse” og en annen sier ”får bra omsorg”. Flere beskriver de ansatte som hyggelige og en sier at man er ”veldig glad i dem med stor respekt”. En annen beskriver at ”de er veldig hyggelige mot dem. De er veldig hyggelige personer som er rundt dem”. Tolken oversetter på et tidspunkt i datamaterialet at deltakerne generelt ”snakker veldig hyggelig komplimenter om personene som jobber her”.

4.3 Identitet

Det tredje temaet som står fram i analysen av datamaterialet er Identitet. Sider av dette som kommer fram i datasettet er blant annet opplevelsen av seg selv, verdighet, hvordan det er å starte et liv på nytt, hvordan man blir møtt av omgivelsene og opplevelse av stemping.

4.3.1 Jeg føler meg som en...

Deltakerne sier noe i datakodene om opplevelsen av seg selv i den konteksten man er i. En deltaker sier blant annet at det er en utfordrende å være asylsøker, ”det er litt vanskelig følelse å [...] at du føler deg liksom en asyl”. Det kommer også fram opplevelser av å være innvandrere i datamaterialet, ”hvor som helst han går, han føler seg at han er en innvandrere”. Data viser ellers at begrensninger i muligheter skaper beskrivelser av seg selv. En deltaker beskriver at ”han føler seg som en person som venter” og en annen beskrivelse er at ”nå han føler seg som lik som en handicapet, han kan ikke gå videre”. Metaforen om handicapet blir brukt om at man ikke har mulighet for å ta kurs, studere eller gjøre noe yrkesrettet.

4.3.2 Å starte på null

En av kodene i data er opplevelsen en av deltakerne har om det å skulle starte et nytt i liv i et nytt land. ”hun starter et nytt liv [...] hun må begynne, må starte på null og må ordne seg selv”. Det beskrives at livet i Syria var preget av trygghet og å ha det man ønsker seg. Nå er tilværelsen annerledes og denne oppleves ”som de har startet fra null og de startet alt på nytt [...] liksom ny start på alt som er rundt seg”. Deltakeren beskriver at man har gått på skole fra man er barn av og bygget opp kompetanse litt etter litt. Når samtaleleder under datainnsamling spør om situasjonen i dag dermed ligner på den man opplevde som barn, bekreftes dette. ”Ja ja, det er, det stemmer [...] de må lære seg på nytt. Like som små barn. De må lære seg språket, kultur, eh, sosialt liv, alt som er rundt seg.

4.3.3 Verdighet

I analysen finnes det koder som jeg opplever knyttet seg til verdighet. En deltaker trekker fram sin yrkesbakgrunn fra Syria og sier ”jeg vil bare minne deg om at jeg har vært en fyr som jobber i bank”. En annen beskriver fortiden i Syria som ”vi har vært like som konger”. Samtidig forteller deltakerne om at man opplever seg annerledes i dag, og at ens status er lavere enn tidligere. Den samme deltakeren som tidligere beskrev seg som *konge* sier at ”du føler deg fra opp, rett til ned” og ”vi blitt bare blitt asylmottaker”. En annen deltaker bruker en metafor om å være mindre verdig enn et dyr og sier ”hvis jeg hadde en dyr med meg det kan han og ikke få oppholdstillatelse”. Han beskriver i dette at et dyr ville ha hatt større sjanse for å få opphold i Norge, enn ham selv.

4.3.4 Stempling – hvordan blir jeg møtt?

Det siste underkategorien av Identitet er knyttet til stempling og hvordan man opplever å bli møtt av andre. Deltakerne deler opplevelser fra møter med nordmenn. En deltaker beskriver at ”faktisk når han møter folk, de bare ser på ham liksom stakkars gutt eller de blir skremt av meg”. Deltakeren henvender seg også til samtaleleder og student for å få svar på hva dette handler om. Deltakeren spør ”hvorfor dere er redd for oss?”. Samtidig påpekes det at ”det er noen som er veldig hyggelige”, men opplevelsen av å bli møtt med redsel gjentas tre ganger. Deltakerne beskriver at dette skaper isolasjon, da en deltaker sier ”det er best å sitte på rommet og være helt alene”.

4.4 Relasjon til Syria

Et annet tema som står fram i analysen er forholdet deltakerne har til landet, Syria. Dette innebærer blant annet opplevelse av rettferdighet og urettferdighet rundt situasjonen i landet, sammenligninger mellom Syria og Norge, krigsskildringer og beskrivelser av livet man levde i Syria.

4.4.1 En hverdag som ble borte

Deltakerne beskriver at man levde et liv i Syria som ble annerledes etter krigsutbruddet. En deltaker peker på at man hadde trygghet, hus, bil og at man ”kunne gå ut når som helst og hvor som helst”. En deltaker peker på at man hadde sykehus og beskriver at ”alt de trengte de fikk”. Man kunne også reise trygt gjennom hele Syria og ”kunne godt reise til Libanon”. En annen deltaker tilføyer at man hadde penger og arbeid i tillegg til frihet. Etter krigsutbruddet ble dette annerledes og ”de måtte forlate landet fordi det er ikke noe trygghet”. En annen beskriver at ”plutselig kom det krig, og alt ble borte”.

4.4.2 Skildringer om krig

I analysen kommer det fram fortellinger fra krig og skildringer rundt død. En deltaker skildrer skyting i en nabolandsby og deltakeren beskriver at den kunne høre skuddene fra huset sitt. Deltakeren reagerer med å bli lei seg og deltakeren beskriver høyt blodtrykk som en reaksjon på dette. Deltakeren beskriver også at man fant døde mennesker utenfor eget hus. Deltakeren bestemte seg for å reise etter dette. En annen deltaker skildrer situasjoner der man har gravlagt barn. Deltakeren gråter når man forteller om dette. ”Han har gravd de små barna som er veldig vanskelig opplevelse, til og med han får mye mareritt til nå”. En deltaker beskriver at ødeleggelsene er så totale at det vil ta 20 år å bygge opp landet igjen. Deltakeren beskriver at ”det som gjør han mest berørt at hans, deres land er helt ødelagt”. En deltaker beskriver krigen i Syria som noe helt eget. ”Det som skjedde i Syria, det skjedde ikke i England eller annet. Det er spesiell krig og det er ikke likt som de andre krigene”.

4.4.3 Urettferdighet og avmakt

Et tema med mange koder i analysen omhandler avmakt for en krig, urettferdighet i at denne krigen oppstod og hvordan verden forholder seg til denne. En deltaker beskriver at man ikke liker terror, men at man ser store forskjeller i hvordan media dekker ulike hendelser. Deltakeren peker på at et terrorangrep i Frankrike tok livet av ”50 personer og hele verden blir rørt [...] men de, de dør ca 1 million”. Deltakeren mener man ved dette er mer interessert i andre situasjoner enn krigen i Syria. En annen deltaker sier ”hvis de skyter dem, det er ingen som bryr seg”. En annen beskriver en frykt for å bli sendt til bake og sier ”Norge, de sikkert klarer sende oss videre, men sikkert de skal drepe oss, akkurat vi [...] lande i flyplassen i Syria”.

Støtten til Syrias befolkning trekker man fram som liten og en deltaker beskriver at han trodde Europa gjorde mer humanitært arbeid enn han nå har erfart. En sier at man hevder å ”hjelper 10, 10 000 folk eller 10 000 barn [...] med å studere og gå videre. Men de 10 000 hva kan de gjøre faktisk til en 4 millioners befolkning”. Man peker også på at krigen er et resultatet av stormaktspill. En deltaker sier at ”den terror, den er laget av Amerika” og ”det som skjedde i Syria [...] er bare på grunn av det som skjedde mellom de landene som har stor makt [...] for å bestemme over hele verden”. En deltaker beskriver at NATO stoppet krigen i Libya på kort tid og sier ”Nato. De har stor makt og de kan gjøre mye. [...] De klarer å stoppe den i Syria også”. En deltaker beskriver at man ”ønsker at alle, eh, europeiske stater skal hjelpe befolkningen i Syria, ikke skal finne på noe for å finne på mer fattigdom i landet”.

Deltakerne beskriver at livet, både i Norge og i Syria også var preget av politisk urettferdighet. ”Selv om jeg er i Norge, men jeg føler jeg bor i Syria med urettferdighet” sier en. En beskriver også innvandring- og integreringsministeren som en ”bunnminister”. Dette fordi ”hun kan ikke så mye om utlendinger og om masse info om det”. Man opplevde også politisk urettferdighet i Syria og deltakerne beskriver hvordan valg ble gjennomført og represalier dersom man ikke stemmer på Bashar al-Assad. ”Du har ikke mulighet for å velge” sier en og ”det var en som ikke hadde valgt Bashar [...] de vet ikke hvis han lever eller ble drept”.

4.4.4 Kjærlighet til Syria

I analysen står det fram koder om Syria og betydningen av dette landet for deltakerne. En beskriver at det er ”Syria som har samlet familie, søsken, foreldre, alt”. En annen beskriver at ”i dette livet, alle må være mer omsorgsfulle om deres land og de må passe på alle dems befolkning”. Man beskriver en omsorg for hele befolkningen i Syria, en deltaker sier blant annet at man ”tenker ikke bare på den lille familien [...], men på hele landet”. En deltaker beskriver å ha bodd i flere land gjennom livet, men at man har trivdes godt i Syria og at dette landet er det beste man har bodd i. En sier at man ”ønsker godt at Syria tilbake like som før krigen og dere kan komme og se hvordan er Syria [...] og hvordan er folket i Syria”.

4.5 Framtid

I analysen står det fram datakoder om framtidsplaner, håp, prosjekter man ønsker å gjennomføre, ønsker for et videre liv og mål for botiden i Norge.

4.5.1 Vi må videre

Analysen viser at det flere steder i intervjuene ble lagt vekt på å se fremover, gå videre og at ingen ting er håpløst. En deltaker beskriver at ”ingenting er håpløst, jeg bare tenker at i morgen det er skole, etter skole kanskje jeg skaffer meg en jobb og det går videre”. En annen sier at ”i Koranen, det står at ingenting er vanske..., eh, vanskelig”. For å gå videre beskriver en deltaker at ”vi må bare le for å glemme og gå videre”. Uttrykket *videre* i forbindelse med håp for fremtid blir nevnt seks ganger i kodene. Et eksempel er en deltaker som sier at ”hvis man tenker ikke videre eller med åpne tanker, da kommer ikke han videre”. Deltakerne er også opptatt av å være sterke og se fremover og en deltaker sier at ”den viktigste for henne er at hun ser fram også hun må være en sterk person inni seg”.

4.5.2 Troen på et godt liv

Deltakerne trekker fram håp om at man gjennom felles støtte og ny situasjon kan få et godt liv videre. En deltaker beskriver at ”europiske land [...] de har liksom, eh..., forsikring og alt som man krever for å leve og ha det bra”. Man håper da kunne få en ”litt bedre livssituasjon enn han ønsket seg før”. En annen beskriver at ”her er mer orden, her er mer bedre liv, han får liksom en

åpen situasjon for han". En deltaker beskriver også håp om at en tilværelse i Norge vil kunne bety "at hun lever i fredelig både hun og hennes familie". Man ønsker også bistand i prosessen med etablering av en ny tilværelse. En deltaker beskriver at man må prøve å "støtte hverandre", men at man også ønsker "mest mulig hjelp fra Norge og fra psykologer og fra flest mulig folk som kan støtte oss".

4.5.3 Jobb, skole og språk

I praksis for å skape en fremtid i Norge, trekker deltakerne fram jobbmuligheter, skole og språk som viktige elementer. Deltakerne trekker frem at skole og språk er viktig for å videre kunne skaffe seg jobb. En deltaker sier at "nå jeg begynte på skole [...] først og fremst at hun må lære seg språket, og så hun må skaffe seg en jobb". "Vi må lære oss språket for å gå videre" sier den samme deltakeren. Flere nevner at jobb er viktig for seg, en beskriver at "hvis du har tillatelse til å arbeide du kan få mer penger og mer liksom selvstendighet og det er det de mest ønsker" og en annen sier at "med språk og da kan jeg gå ut videre og jeg kan jobbe selv, og jeg kan være selvstendig". En annen peker på at jobb er viktig for å kunne gi ham "muligheter til å få familien hans her".

4.5.4 Fremtidsplaner og prosjekter

Deltakerne beskriver ulike ønsker for et videre liv og hva man ønsker å gjøre etter botiden på asylmottaket. Som en deltaker sier det: «Vi er på samme problemet, samme situasjon allikevel, men når vi får oppholdstillatelse, alle har sine egne tanker og sine egne prosjekter». En deltaker sier mye om denne tiden, og beskriver et prosjekt han har om å spre budskapet om hva som har skjedd med befolkningen i Syria. «Han får oppholdstillatelse da han begynner [...] med det prosjektet». En deltaker beskriver et ønske om å bidra til at det blir fred i Syria. Andre deltakere beskriver at man også ønsker å skape nettverk, både i Norge og i verden. En sier at han ønsker å «åpne flest mulig nettverk over hele verden, ikke bare for seg selv». Det er flere deltakere som snakker om at man ønsker å flytte tilbake til Syria en dag. En deltaker sier at «tre av fjerdedel av dem, de ønsker seg tilbake til Syria, mens en annen sier at hun «tenker på å reise tilbake». Samtidig er det en deltaker som ønsker å bli i Europa, fordi familien er i ulike europeiske land.

5 Drøfting

5.1 Innledning

I drøftingsdelen trekker jeg fram de funnene fra analysen som jeg opplever mest relevante. Jeg vil drøfte disse funnene opp mot den valgte teorien for å kunne svare best mulig på forskningsspørsmålet. Jeg velger i avsnittene å presentere funnene først, deretter å drøfte disse opp mot teori. Dette med utgangspunkt i at jeg valgte en data-styrt tilnærming i analysen og dermed at teori ble hentet inn etter analyse av datamaterialet. Det virker derfor fornuftig å ta utgangspunkt i funnene under drøfting. Overskriftene i drøftingsdelen følger ikke overskriftene i analysen. Grunnen til dette er at tematisk analyse kategoriserer alle data, uavhengig av om de er relevante for problemstillingen eller ikke. Jeg har derfor valgt ut de relevante dataene og laget nye kategorier av disse. Det er her også relevant å trekke inn at jeg som forsker gjør subjektive valg i denne prosessen, slik både sosialkonstruksjonismen og 2. ordens kybernetikk beskriver dette.

5.2 Selvbeskrivelser

I denne delen vil jeg presentere funn som omhandler deltakernes beskrivelser av seg selv, hvor de opplever å være i eget liv og hvilke beskrivelser av verdi og status de opplever å ha. Selv om beskrivelsene fra enkelt deltakere kan stå frem som å handle kun om seg selv, vil man i et systemteoretisk perspektiv, kunne si at alt sies som del av større systemer og dermed i forhold til noe annet (se Ølgaard 2004:51-52). Et eksempel vil være en beskrivelse om å oppleve seg selv som å ha lav status, der lav status må stå i forhold til høy status.

5.2.1 Å starte på null

I resultatene er det flere beskrivelser av hvordan det oppleves å være seg selv. En av disse er beskrivelser om å skulle starte livet på nytt. En deltaker beskriver at hun opplever å måtte orientere seg på nytt i forhold til omgivelsene og at denne situasjonen gir henne en følelse av å være et barn igjen. Deltakeren beskriver at «liksom ny start på alt som er rundt seg» og at hun «må lære seg språket, kultur, eh, sosialt liv, alt som er rundt seg».

Varvin beskriver at en reorientering er vanlig å oppleve i forbindelse med flukt (2003:22). Dette er noe som dukker opp, uten at man aktivt kan velge om man vil forholde seg til det (ibid.). Slike fortellinger vil også si noe om hvordan man opplever seg selv og egen identitet, da de er del av narrative fra tidligere erfaringer (Morgan 2002a:11-14). I sosialpsykologien hevder man at opplevelsen av egen identitet er knyttet til både individuelle, relasjonelle og kollektive forhold (Sedikides & Brewer i Schwartz m.fl 2011:3).

Opplevelsen av seg selv er også ulik ut i fra hvilke roller man har i en gitt kontekst. I konteksten som deltakeren beskriver, som en person som ikke kan språket, ikke har norsk skolegang og ikke lever i kjente omgivelser, beskriver hun seg som å ha gått tilbake til et tidligere stadie av livet. Hun beskriver dermed at rollen man får i møte med nye omgivelser oppleves som å være et barn. Vi kan med dette forstå at syrere som kommer til Norge kan ha opplevelser av å måtte starte livet på nytt. De kan i selvopplevelse gå tilbake til tidligere stadier i livet fordi de må reorientere seg, lære språk, kultur og sosialt liv, slik deltakeren beskriver.

5.2.2 Jeg, en asylsøker – begrensninger og verdighet

Et annet tema som står fram i funnene er beskrivelser om statusen deltakerne opplever som asylsøkere og at de opplever begrensninger i den situasjonen de befinner seg i. En deltaker sier at situasjonen som asylsøker er krevende, «det er litt vanskelig følelse å [...] at du føler deg liksom en asyl». En annen bekrefter dette og sier at: «hvor som helst han går, han føler seg at han er en innvandrere».

Deltakerne uttrykker at denne nye rollen gir lavere status enn hva de hadde tidligere. En deltaker beskriver statusen man hadde i Syria som «vi har vært like som konger». Denne deltakeren beskriver et statusfall og sier videre at «vi blitt bare blitt asylsøker». En beskrivelse viser at en deltaker opplever å ha lavere status enn et dyr, og beskriver at dyret trolig vil få opphold i Norge, men ikke nødvendigvis deltakeren selv. Situasjonen man står i med å ha en rolle som innvandrere og asylsøker beskrives som begrensende. En deltaker sier at han «føler seg lik som en handicapet, han kan ikke gå videre» og henviser til at han ikke har muligheter for å studere eller ta kurs.

Man har ulike identiteter knyttet til ulike roller (Schwartz m.fl. 2011:208), og selvoppfattelse skapes i møte med andre (Nordenhof 2008:132-133). Sosiolog Katrine Fangen beskriver at enkelte land, blant annet Somalia og land i Midtøsten har en kultur som har et sterkt forhold til begrepene ære og stolthet (2006:1310). Man kan da oppleve eventuelle krenkelser som ekstra vanskelige. Fangen trekker fram at krenkelse ikke nødvendigvis oppstår i møte mellom mennesker, men også i flyktningers møte med en ny kultur og systemer. Hun kaller dette systemisk krenkelse, der det ikke er en hensikt å krenke, men hvor samfunnet, kulturen og systemene krenker de som møter disse (ibid.).

I samfunnsdebatten som oppstod i perioden da mange syrere kom til Norge, var det flere som pekte på at politikere og myndighetene signaliserte motstand og ønsket strengere regelverk for innvandring (Bjartnes 2015 og Egenæs m.fl. 2015). Fangen peker på at mange somaliske flyktninger ikke opplever at andre forstår hvor krevende og utfordrende en ny tilværelse er. Det er også vanlig å oppleve at man får lavere status når man har kommet til Norge, enn man opplevde å ha før (2006:1310).

En tolkning av dette er at syriske innvandrere opplever å ta, få eller bli gitt roller som asylsøkere og innvandrere. Videre beskriver deltakerne disse rollene som krevende og begrensende. Beskrivelsen om å være handicappet kommer til uttrykk i forbindelse med at en deltaker ikke har de mulighetene han trenger for å gå videre i livet. Dette kan bety at denne personen ikke opplever at omgivelsene tilrettelegger for at man kan få til det man ønsker. Når et system møter syriske flyktninger med begrensninger og en identitetsmarkør som *innvandrer*, kan dette oppleves som systemisk krenkende, slik Fangen beskriver det.

Resultatene fra denne undersøkelsen peker altså i retning av at syriske flyktninger opplever å få roller de opplever som begrensende, og at de står i fare for å oppleve systemkrenkelser på bakgrunn av sitt møte med norske systemer. Det er også mulig at mekanismene Fangen har funnet i sin studie av somaliske flyktninger, der en æreskultur kan forsterke opplevelsen av å bli krenket, også kan gjelde syriske flyktninger. Ettersom man skaper identitetskonklusjoner på bakgrunn av gitte roller, slik Schwartz (m.fl. 2011: 208) og Nordenhof (2008: 132-133)

beskriver, vil denne opplevelsen av begrensning og eventuell krenkelse videre kunne påvirke syriske flyktnings syn på seg selv.

5.3 Møter med Norge

En sentral del av resultatene handler om deltakernes beskrivelser av møter med Norge. Dette gjelder blant annet deltakernes møter med nordmenn utenfor asylmottaket. Flere nevner en opplevelse av å stå utenfor andre samfunnsgrupper. Et annet gjennomgående tema er en tydelig takknemlighet overfor andre grupper og Norge som land.

5.3.1 Ansikt til ansikt – møter med nordmenn utenfor mottak

Et funn i analysen er beskrivelser av hvordan deltakerne opplever å bli møtt av andre utenfor mottaket. En deltaker påpeker at det finnes mange hyggelige mennesker, men flere deltakere deler fortellinger om lite hyggelige møter. En deltaker beskriver møtene sine med nordmenn som «faktisk når han møter folk, de bare ser på ham liksom stakkars gutt eller de blir skremt av meg». Beskrivelser av å bli møtt med frykt eller redsel nevnes tre ganger i datasettet og en deltaker sier at «det er best å sitte på rommet og være helt alene». En deltaker henvender seg også til samtaleleder og meg, og spør «hvorfor dere er redd for oss?».

Sosialpsykolog Susan Fiske beskriver at mennesker lager stereotyper av hverandre (2002:885 og :891). Hun viser til at man plasserer mennesker man møter på skalaer ut i fra kompetanse og varme. Velferdsmottakere, fattige og hjemløse blir plassert nederst på begge skalaene, mens arbeidsinnvandrere blir plassert medium på varme og lavt på kompetanse og muslimer som gruppe blir plassert i midt på begge skalaene (ibid.). Schwartz hevder at man sammenligner grupper med hverandre, og konstruerer stereotyper av gruppene (m.fl. 2011:210). Valenta og Berg beskriver at relasjoner mellom beboere på asylmottak er svært ulik hvordan beboere opplever å møte nordmenn utenfor mottak (2012:114) og Fangen beskriver at krenkelser kan oppstå av å bli møtt med språklige misforståelser, stigmatisering, fordommer og rasisme fra nordmenn (2006:1318). I tillegg beskriver Varvin at noen flyktninger opplever bitterhet og tilbaketrukkethet den første tiden i et nytt land, mens andre finner en løsning på ny tilværelse (2003:22).

Deltakerne beskriver ulike måter å bli møtt på av nordmenn. Opplevelsen de har av seg selv ser ut til å preges av hvilke kategorier de blir plassert inn i og måten de blir møtt på basert på disse. En gjennomgående tendens er likevel en opplevelse av å bli sett ned på. Vi kan dermed anta at syriske flykninger går inn kategorier som har lav status, og dermed blir møtt med stereotype holdninger deretter. Vi kan videre forstå at å bli møtt med fordommer eller stigmatisering, vil kunne skape opplevelser av krenkelse. En slik måte å bli møtt på vil kunne skape isolasjon og tilbaketrekning, slik både deltakeren og Varvin beskriver.

5.3.2 Opplevelse av å være utenfor grupper

Det nevnes flere steder i resultatene at deltakerne opplever det som vanskelig å forstå sosiale koder og er redde for å bli misforstått. Et eksempel er en deltaker som forteller om en bekjent av seg som banket på et hus, men hadde feil adresse. Da eieren kom ut og ikke fikk noen forklaring på hvorfor man stod og banket på, ringte huseieren politiet. Da den bekjente ikke kunne uttrykke seg på norsk, ble han arrestert av politiet. En annen deltaker beskriver opplevelser av å bli møtt av mennesker utenfor mottaket på måter man ikke opplever som gode. Han beskriver at han blir møtt med redsel når han er ute, uten at det er hans intensjon å skremme noen. Disse narrative tegner et bilde av å stå utenfor en gruppe.

Sosialkonstruksjonismen baserer seg på at man i et samfunn skaper et sett med sannheter og normer, og at disse skapes fordi folk blir enige om at de er slik (Gergen og Gergen 2005:9). Man er også opptatt av at folk alltid uttrykker seg ut i fra kulturell kontekst og tradisjoner. Diskursbegrepet, slik Jørgensen og Phillips (1999:9) og Jensen (2009:60) beskriver det, er opptatt av at diskurser står fram i språket og at diskurser finnes på flere nivåer. På et samfunnsnivå vil man ha spesifikke ideer om fenomener og konsepter, mens man på gruppenivå kanskje vil ha et spesielt stammespråk eller felles interne referanser. For å forstå ulike fenomener, vil forståelsen av hvilken kontekst noe skjer i være avgjørende (Jensen og Ulleberg 2011:99). Kontekst setter en meningsbærende ramme som gjør det mulig å forstå hva som skjer. I kybernetikken, som del av systemteori, vil ulike systemer man møter, by på feedback som enten er positiv eller negativ. Positiv feedback vil være tilbakemeldinger med et formål om å endre det systemet en selv er en del av, mens en negativ feedback vil være en tilbakemelding om

å opprettholde de mønstre og systemer man er en del av (Ølgaard 2004:54, Jensen 2009:55 og Johnsen og Torsteinsson 2012:28-29).

Flere av møtene mellom syriske flyktninger og grupper i det norske samfunnet beskrives ikke som friksjonsfrie. Man kan tolke mannen som opplever å bli møtt med frykt dithen at de han møter opplever at han gjør noe som er utenfor de gitte sannheter og definerte diskurser. Fordi han uttrykker seg på bakgrunn av sin egen kultur og tradisjon, vil dette medføre andre uttrykksmåter enn hva en person som har vokst opp i Norge vil ha. På samme måte kan vi forstå at personen som banket på feil hus, blir satt i en situasjon der eieren tolker det som skjer ut i fra sin egen diskurs og kultur. Vi kan her også anta at konteksten ble utydelig, altså at situasjonen ikke ga meningen for huseieren, noe som gjorde at man valgte å ringe politiet.

Møter mellom syrere og nordmenn ser med dette ut til å kunne være preget av misforståelser, uklare kontekster og at man kommer fra ulike sosiale og kulturelle diskurser. Eksempelene som kommer fram i samtalene med deltakerne vitner om at man selv har intensjoner om å møte andre eller handle ut i fra god tro, og at det oppleves vanskelig når man blir møtt med at andre reagerer negativt på det en gjør og gir negativ feedback. Slike møter kan bidra til en opplevelse av å stå utenfor, og med det påvirke syriske flyktningers syn på seg selv i retning av å ikke bli forstått eller inkludert av storsamfunnet.

5.3.3 Takknemlighet

I dataene kommer deltakere med beskrivelser som at man "takker Norge så mye og deres omsorg og deres behandling" og "takker nemlig at de aksepterte oss". De beskriver samtidig at arabiske land stengte grensene under flukten fra Syria, og at det i hovedsak var europeiske land som ønsket syriske flyktninger velkomne. En deltaker sier også at "hun veldig, veldig glad i befolkningen her i Norge og hun liker". En annen beskriver at "de aldri kommer til å se god behandling lik som, eller god omsorg lik som her i Norge [...] de bare tenker at her er det den beste omsorgen de har opplevd". Det er også en som er overrasket over å bli møtt på en slik måte man ble gjort og sier at en ble "veldig overrasket at her de fikk så mye og så flott omsorg, eh, norske mennesker mot syriske. De behandler dem veldig bra". Et par deltakere uttrykker også "hurra for Norge" og "ja, vi elsker dette landet". Deltakerne uttrykker også opplevelse av god

omsorg og takknemlighet overfor de ansatte på asylmottaket. De trekker disse fram som familie og sier at disse er «veldig hyggelige personer» og at de «får bra omsorg». Dette nevnes flere ganger av flere deltakere og beskrivelser som *hyggelige, omsorg, og stor respekt* går igjen.

Burr, som henviser til Foucault, beskriver at ulike diskurser og roller knytter seg til ulike maktaspekter (2015:89-90). En gruppe kan oppfattes som å ha en annen type makt enn en annen gruppe. Det vil ikke være slik at deltakerne i gruppene nødvendigvis blir del av et slikt maktaspekt, men så lenge man selv opplever en identitet knyttet til en gruppe, vil man også oppleve maktaspektene tilhørende denne gruppen. Enkelte grupper i samfunn vil være forfordelt og vil bli forskjellsbehandlet i måten man møtes på, fordi man representerer en gruppe (Burr 2015 90-91). Valenta og Berg beskriver i sine studier at mange asylsøkere ikke opplever seg likeverdige med ansatte på asylmottak (2012:106-107). Denne kontakten er ofte liten og upersonlig. I enkelte situasjoner bruker asylsøkerne gaver og middagsinvitasjoner for å enten forsøke å redefinere forholdet, eller ved å vise takknemlighet for å bekrefte posisjonene som ulike. Fangen beskriver at mange somaliere opplever å bli satt i posisjoner der man er *mottakere* av tjenester og at det i denne posisjonen følger med en forventning om takknemlighet (2006:1311).

I beskrivelsene deltakerne kommer med, viser de til en takknemlighet overfor Norge som land, nordmenn som folk og overfor de ansatte for den kontakten man har sammen. Utvalget i denne studien er en gruppe på 7-9 syrere som bor på det samme asylmottaket, noe som preger hvilke funn denne studien presenterer. At alle er beboere på samme sted medfører at de beskriver den samme ansattgruppen, samme boform og samme interne kultur på asylmottaket.

Det er flere mulige måter å forstå deltakernes forhold til de ansatte på. På den ene siden beskrives forholdet som nært, at ansatte er erstattere for familie, at man føler omsorg og at man setter pris på den tida ansatte bruker på beboerne. Dette er ikke i tråd med funnene Valenta og Berg har gjort fra andre asylmottak, og kan være et viktig funn for å vise at relasjonen mellom ansatte og beboere kan oppleves gjensidig, omsorgsfull og viktig for beboerne. På den andre siden kan beskrivelsene om takknemlighet være uttrykk for at man opplever mindre makt enn

hva de ansatte som gruppe har. Dette ved at takknemlighet bekrefter en posisjon som mottaker av tjenester eller omsorg.

Deltakerne uttrykker også flere ganger takknemlighet overfor Norge som land og nordmenn. I utsagnene fra deltakerne bruker man ord som *de*, *nordmenn* og *befolkningen*. Vi kan med dette forstå at man beskriver seg selv som utenfor disse gruppene, da man ikke bruker ord som *vi* eller *oss*. Videre beskriver deltakerne at man ikke kunne innvandre til arabiske land, da disse stengte grensene. Man beskriver seg som ikke ønsket, men takker Norge for å ha akseptert seg. En måte å forstå disse utsagnene på er at man opplever en følelse av å sette pris på at et land og et folk viser en omsorg og tilbyr beskyttelse gjennom asyl. På den andre siden kan utsagnene vitne om opplever av å være prisgitt andres gode vilje og at man har lite makt i forhold til andre grupper, både staten Norge og nordmenn.

I lys av Foucault vil en identitet som tilhørende en gruppe som har lite diskursiv makt kunne skape en opplevelse av å selv ha lite makt. Slik Valenta og Berg og Fangen beskriver asylsøkere i sine studier, er en slik oppfatning heller ikke uvanlig. Dette kommer til uttrykk gjennom takknemlighet, noe Fangen beskriver som en bekreftelse av de ulike maktposisjonene. I resultatene kommer dette til uttrykk for eksempel ved utsagnet om at man er «veldig glad i befolkningen her i Norge» og «aldri kommer til å se god behandling lik som, eller god omsorg lik som her i Norge». Deltakerne har bodd kort tid i Norge og det beskrives andre steder i datamaterialet at man også opplever møter med nordmenn som utfordrende. Vi kan dermed anta at mange syriske flyktninger vil kunne beskrive Norge og nordmenn med sterke ord som en bekreftelse på en posisjon der de opplever å være avhengig og underdanig andre gruppers makt.

5.4 Sosialt fellesskap og gruppetilhørighet

Et annet tema som står fram i resultatene er deltakernes opplevelser av å tilhøre et fellesskap. Jeg kommer her til å se på uttalelser som gjelder opplevelser av relasjoner til andre, om de opplever å tilhøre grupper og hvilket forhold de har til egen og andres familie.

5.4.1 Krig og urett

I datamaterialet snakker deltakerne sammen om krig og urettferdighet knyttet til Syria. Det kommer fram fortellinger om bekjente som har mistet livet, at man har måttet gravlegge barn, bekymringer knyttet til andre nære relasjoner, funn av døde personer utenfor eget hus og hvordan et liv man har hatt i Syria plutselig forandrer seg. En deltaker sier for eksempel at «plutselig kom det krig, og alt ble borte». En annen deltaker beskriver at «vi har stor sorg» og en tredje sier «vi bare opplever stress». I noen deler av datamaterialet kommer det fram at man har ulike meninger om ulike tema. Dette ser ikke ut til å være tilfellet når det gjelder fortellinger og skildringer om krig. Selv om det kommer fram ulike historier om krig, bruker deltakerne ord som implisitt sier at man har opplevd noe sammen. Ord som *vi*, *man* og *deres land* kan tyde på at man opplever å ha en felles skjebne eller felles narrativer om det man har vært gjennom som gruppe.

I et systemperspektiv vil man kunne si at fortellingene hver deltaker kommer med, er med på å danne en større helhet (se Johnsen og Torsteinsson 2012). Denne felles forståelsen av noe som kan ses som å skape en egen gruppediskurs (Jensen 2009:62 og Morgan 2000b:45). I sosialkonstruksjonismen kan man beskrive dette som at gruppa skaper en felles virkelighet og en felles forståelse av det som har skjedd (Gergen og Gergen 2005:9). I sosialpsykologien hevder man at gruppeprosesser skaper en tilhørighet som er med på å skape mening og verdi for deltakerne (Schwartz m.fl. 2011:202). Bastiansen hevder også at vår opplevelse av identitet, skapes i samspill med omgivelsene, andre mennesker og nære relasjoner (2003:128). Vi kan med dette forstå at det å skape et fellesskap rundt vonde hendelser kan bidra til å gi mening og verdi til hver og en, og kan være med på å skape en identitet på bakgrunn av det man har opplevd sammen med andre.

5.4.2 Ulike, men like

Deltakerne i prosjektet beskriver også andre former for fellesskap. De beskriver seg som en felles gruppe, som på tross av ulikheter innad, respekterer hverandre, har det godt sammen og er glade i hverandre. En deltaker sier at de har «forskjellige tanker», men at de «respekterer hverandre og er veldig glade i hverandre». Andre utsagn er at man «støtter hverandre» og «når vi er samlet, det går helt fint». En deltaker peker på at man godtar hverandres ulikheter fordi man som gruppe har et felles budskap om fred. Dette budskapet skaper en større helhet for deltakerne,

og gjør ulikheter underordnet. Videre beskriver en deltaker at han er redd for å miste de andre i denne gruppen og nettverket han har med syrere, fordi de bosettes i ulike kommuner. Han poengterer viktigheten av at man bor i nærheten av andre fra samme land og at effekten av dette kan være at man «ikke bare føle oss at vi er innvandrere».

Deltakerne setter ord på hvor viktige de andre deltakerne er for seg. Man sier her at man ønsker å være sammen selv om man er uenige, og at man samtidig er redd for å miste hverandre etter flytting fra mottaket. Schwartz hevder at gruppetilhørighet og gruppedlemskap er viktig for opplevelsen av egen identitet. Sterk tilhørighet vil også være viktig for individers selvtillit og opplevelse av seg selv (Schwartz m.fl. 2011:202). Narrativ teori beskriver at felles kulturell bakgrunn i grupper også er viktig. Man peker blant annet på at en familie kan fungere som en kulturbærer (Bruner i Lundby 1998:51). En familie vil kunne representere de samme verdiene som fra kulturen familien er fra, i og med at kultur er noe en familie aktivt er en del av (Seltzer i Lundby 1998:50). Varvin beskriver at flyktninger i nye omgivelser, vil stå i fare for å miste referanse- og forankringspunkter fordi omgivelsene er nye (2003:175). Tilhørighet til familie, storfamilie eller sosial gruppe beskriver Varvin som viktig for hvordan man opplever seg i møte med en ny tilværelse.

Selv om de fleste gruppedeltakerne i prosjektet ikke er i familie, vil opplevelsen av å høre til i en gruppe som kjenner til ens egne kulturelle rammer være viktig for opplevelsen av å tilhøre et felleskap. Gruppens funksjon for deltakerne kan antas å bevare referansepunkter som er med på å opprettholde opplevelsen av en selv i den situasjonen man er i.

5.4.3 Sammen representere Syria og syrere

I analysen er det et tydelig funn at deltakerne beskriver seg som representanter for Syria og syrere, både som land og som folkegruppe. Man trekker fram at syrere har oppført seg bra på asylmottaket og at det er mindre behov for vakt og politi nå, enn det var da en annen gruppe flyktninger, på 90-tallet søkte om asyl i Norge. En annen beskriver at man skal vise verden at man kan mye, at man har mye kapasitet, er gode mennesker og ikke er et «rotefolk». Man beskriver at «det er viktig for oss at vi kommer og viser et godt bilde». I disse uttalelsene står det tydelig fram at man opplever å være en gruppe som representerer et folk, og flere enn seg selv.

Varvin beskriver at tilhørighet til sosiale grupper vil ha mye å si for hvordan man opplever å møte et nytt land (2003:22). Ved tett knytning til en sosial gruppe vil individuelle identiteten blir sammenvevd med gruppas identitet (2003:22). Man blir videre gitt egenskaper som fører til at man identifiserer seg med andre som ligner på en selv. Deltakernes uttalelser i dette og forrige avsnitt tyder på at samholdet i gruppen er sterkt. Videre ser man at samholdet er med på å styrke identitetsopplevelsen deltakerne imellom, og dermed også en sterkere opplevelse av at man selv representerer en hel folkegruppe eller et land.

Et annet poeng her er forskjellen man skaper mellom egen gruppe og andre grupper. Schwartz bruker begrepene in- og ut-gruppe, der man gjennom medlemskap i en gruppe, en in-gruppe, kan oppleve mening og verdi sammen med andre. På den andre siden kan en in-gruppe devaluere de som ikke er en del av seg. Schwartz hevder at man sammenligner ulike grupper, fordi man har stereotype bilder av ulike grupper. Foucault beskriver at vi betrakter oss som del av et normsystem, der vi verdsetter noe over noe annet (se bl.a. Gergen og Gergen 2005:58 og Payne 2011:146). Foucault hevder at vi nedvurderer mennesker som ikke har det samme normsettet som oss, som er utenfor den diskursen vi selv er en del av (Burr 2015:20-21). Beskrivelsene fra deltakerne vitner om at man anser seg som annerledes enn andre grupper. Man skaper da en in-gruppe, som gruppen syrerer er en del av, og deler noen negative betraktninger om en annen flyktninggruppe. Hvis vi tolker Foucault, vil dette være en måte å differensiere sin egen gruppes makt på, da man skaper en maktforskjell mellom disse to gruppene.

Det er interessant her å nevne at Susan Fiske, som gjennom sin studie av hvordan vi kategoriserer hverandre ut i fra varme og kompetanse, har gjort funn om at velferdsmottakere og fattige blir vurdert som å ha lav status, med lite *varme* (Fiske m.fl. 2002:885 og 891). Muslimer blir vurdert medium på begge skalaer, mens arbeidsinnvandrere vurderes som medium varme, men uten kompetanse. Sett i lys av Foucault vil det være mulig at syrerer som gruppe, opplever seg som lavt vurdert av mennesker og samfunnet rundt seg. Vi kan undre oss rundt om dette samtidig skaper et behov for å vurdere seg som annerledes eller bedre enn andre grupper, da makten i egen gruppe oppleves som lav.

5.4.4 Familie

Et siste funn i analysen om deltakernes opplevelse av gruppetilhørighet, er forbindelsen til egen familie. Deltakerne beskriver flere ganger hvilken tilknytning de har til egen familie, hvor familien befinner seg og hvilke planer man har for å kunne være sammen med familie igjen. I gruppen er det to som er i familie, ut over dette har de fleste enten kommet alene til Norge eller er alene på asylmottaket. Deltakerne har ulike forhold til sine familier. En beskriver at hun har fått opphold, og at hun kommer til å bo med egne barn i bosettingskommunen. En annen beskriver at kone og barn er i et helt annet land, mens en beskriver at man har vært borte fra egne barn i to år. En deltaker uttaler at han «tenker på fremtid, mest på barna sine» og en annen sier at «jeg kom hit fordi jeg tenker på mine barn».

Vi har tidligere i dette kapittelet beskrevet at familie kan være kulturbærere og et viktig referansepunkt i en nyorienterende fase (se bl.a. Seltzer i Lundby 1998:50 og Varvin 2003:175). Varvin beskriver også at familietilhørighet er viktig for opplevelsen av seg selv, egen identitet og egen selvtillit. Valenta og Berg beskriver i sin forskning om flyktningers opplevelse av å være asylsøker, at det er en styrke å være en familie som bor sammen på asylmottak (2012:122). Effekten av å ha familier på mottak vil være en verdi også for enslige asylsøkere, da familier gir enslige mulighet for å oppleve tilhørighet til andre familier.

Dette tyder på at deltakerne opplever det som særdeles viktig for seg å holde og bedre kontakten med familie. I tillegg til dette sterke behovet kan man tenke seg at familien er med på å opprettholde opplevelsen av tilhørighet, både til relasjoner og til kultur. Dette fordi familien inneholder kjente normer, språk, verdier og trossystem, slik Bruner beskriver (i Lundby 1998:49). Vi kan også forstå at det er viktig å ha nære relasjoner rundt seg, da disse er med på å gjenta og forme egen identitet, i en periode som er preget av nyorientering.

5.5 Å bo på asylmottak

Et fjerde tema som står fram som et funn fra resultatene er deltakernes opplevelse av seg selv i den konteksten man bor i og samspillet man har på asylmottak. Jeg vil her drøfte hva konteksten gjør med deltakerne og hvilket forhold man beskriver å ha til de ansatte der man bor.

5.5.1 Kontekst

I beskrivelsen av å bo på asylmottak trekker deltakerne fram viktigheten av å trives. En sier at man liker godt den hverdagen man har i denne boformen. En deltaker uttrykker at «Jeg føler meg veldig bra» og at man «må bare ta det med ro». På den andre siden beskriver deltakerne at denne måten å bo på er vanskelig og at man blir passiv. En sier at denne passiviteten fører til at man «blir veldig lei av Norge». Flere deltakere bruker også uttrykket *fengsel*, med henvisning til at man føler seg begrenset i muligheter. En deltaker beskriver at det er en belastning for han at rommet er så lite og at man har lite egen plass fordi man deler rom. Han beskriver dette som en fengsel-tilværelse der han ikke kan snakke fritt med familien sin og hvor han ikke opplever frihet.

Som Jensen og Ulleberg (2011:99) beskriver det, er det viktig å være bevisst på kontekst for å kunne forstå et fenomen. Det gir derfor mening å forstå deltakernes opplevelse av seg selv også ut i fra bosituasjon, da vi kan forstå dette som en sentral kontekst. Valenta og Berg beskriver i sin rapport at asylsøkere ofte beskriver bosituasjonen på asylmottak som nettopp et *fengsel* (2012:122). Dette fordi det er svært få steder man kan være alene og trekke seg tilbake. Å måtte være så tett på andre kan endre måten man er på og oppfører seg på sosialt, hevder de. Dette gjelder først og fremst sentraliserte asylmottak, en planløsning som ligner på institusjoner i måten rommene og fellesområdene er bygget på.

Vi kan med dette forstå at selve boformen på asylmottak kan prege hvordan man opplever å være seg selv. Dette både på et personlig og sosialt plan. At det er så polariserte og kontrastfylte beskrivelser av denne boformen, tyder på at noen takler og trives svært godt, mens andre mistrives sterkt. Dette vil videre kunne prege hvordan man oppfører seg og opplever seg selv i samspill med andre, slik Valenta og Berg beskriver.

5.5.2 Gruppedynamikk i asylmottak

Konteksten av å bo på asylmottak gjør også noe med gruppedynamikken. En deltaker beskriver at det er vanskelig å oppleve at andre beboere får oppholdstillatelse, mens man selv ikke har fått avklaring på dette. Han beskriver at han kom til Norge på samme tid som et familiemedlem, og

at familiemedlemmet har fått opphold, mens han selv ikke har fått noe svar. Dette beskrives som «vanskelig for han».

I konteksten å bo på asylmottak er det sosiale livet med andre beboere preget av at man søker seg til andre man opplever som like (Valenta og Berg 2012:115). Man identifiserer seg sjelden som beboere, men snarere som iranere, afghanere eller fra andre land. Man har også funn som tyder på at gruppetilhørigheten i asylmottak er ekstra sterk like etter ankomst, med andre fra samme etniske bakgrunn. Gruppene møter derimot også motstand, blant annet når en får opphold, mens en annen ikke får det.

Gruppetilhørigheten blant syriske flyktninger fremstår i resultatene som sterk. Dette støttes også av data, eksempelvis når en deltaker beskriver at man «respekterer hverandre veldig bra og er veldig glade i hverandre». Samtidig er det visse utfordringer knyttet til uvissheten om å vente på oppholdstillatelse og hva det gjør med en når noen får opphold, mens noen ikke får det. I gruppen som var med på intervju, var det en miks av personer som hadde opphold og ikke. En deltaker som hadde fått opphold beskrev at hun gledet seg til å flytte for å bo med barna sine. Hun ventet nå bare på å få «eget hus». Det virker tydelig at oppholdstillatelse har innflytelse på hvordan man har det, og hvordan man opplever tilknytning til gruppen.

5.5.3 Forholdet til de ansatte

Et funn i analysen er at gruppen har mange beskrivelser av de ansatte på stedet. De trekkes fram som viktige og som en erstatning for familie. Det legges vekt på at man opplever støtte og omsorg fra disse. En deltaker sier bl.a. at man er «veldig glad i dem med stor respekt». Ansatte beskrives med svært positive omtaler og beskrives som hyggelige, at man bruker tid og at man viser omsorg.

Valenta og Berg (2012:114) beskriver i sine studier at beboere har ulike opplevelser av relasjoner til ansatte. De trekker fram brukermedvirkning som et tiltak for å bedre forhold, men at mange asylmottak er skeptiske til å bruke dette, trolig i frykt for å få dårligere tjenester. Man beskriver også at en vanlig bekymring hos beboere er at man ikke opplever likeverdighet med de ansatte.

En måte å forstå dette på er at de ansatte på asylmottaket står i viktige relasjoner til deltakerne. Dette vises ved beskrivelsene om at man er glad i og har respekt for de ansatte. Deltakerne har relativt like utsagn om dette, i motsetning til undersøkelsen Valenta og Berg gjorde. Bekymringen for å ikke være likeverdige ble ikke nevnt i intervjuene med de syriske deltakerne. Dette er også en motsetning til nevnte undersøkelse. Det man derimot trekker frem flere ganger er varme ord om de ansatte. Man snakker også om disse som en erstatning for familie, noe som tydeliggjør at dette kan være viktige relasjoner for deltakerne.

5.6 Kultur og samfunn

Det siste kapitlet med funn fra resultatene handler om deltakernes opplevelse av seg selv i møte med kulturelle diskurser, koder og samfunnsnormer.

5.6.1 Kulturforståelse

Et tema som står fram i resultatene er beskrivelser av å ikke forstå kulturelle koder og normer. Deltakerne beskriver at man er redd for å bli misforstått og at det oppleves som vanskelig å ikke kunne norske normer. En deltaker beskriver at «det som er viktig for oss er at vi må lære norske regler og lover» og en annen uttaler at dette er «veldig vanskelig for oss. Vi kan ikke tolke det». Under en samtale om hvordan man opplever å bli møtt av nordmenn utenfor mottaket er det en deltaker som beskriver at disse møtene er en vanskelig prosess. Han beskriver at «det er best å sitte på rommet og være helt alene».

Det er flere teorier som kan hjelpe oss med å fortolke opplevelsene deltakerne deler. 2. ordens Kybernetikk er, slik Dallos og Draper (2007:90) og Johnsen og Torsteinsson (2012:28) beskriver det, en studie av ulike systemer. Når man ser på et fenomen, kan man ikke forholde seg passivt til dette. Dette fordi man selv er del av det systemet man iakttar og derfor er tvunget til å tolke det. Sosialkonstruksjonismen kan også være et nyttig bidrag for å forstå deltakernes uttalelser. Sosialkonstruksjonismen hevder at kulturer har koder og normer som «alle» er enige om og at alle uttrykker seg ut i fra de kulturelle kontekstene og tradisjonene man er en del av. Sosialpsykologien hevder gruppetilhørighet kan skape opplevelse av selvtillit, identitet, verdi og mening, men også kan devaluere de som ikke er en del av den gruppen man selv tilhører

(Schwartz 2011:202). I narrativ teori beskriver man personlige fortellinger som del av en større kulturell diskurs (Jensen 2009:62). Jensen peker på at problemer bare eksisterer på bakgrunn av ideer, trossystemer og prinsipper fra hver enkelt kultur. I kulturer finnes det med andre ord skrevne og muntlige *narrativer* som er modeller for hvordan vi skal handle og forstå oss selv (Varvin 2003:22). Varvin hevder at disse narrativene kan være vanskelig å godta for en del migranter. Man vil da forsøke å finne *omveier* for å kunne bevare egne verdier og tradisjoner.

Deltakerne beskriver at man strever med å skjønne de norske kulturelle kodene. Dette er et tegn på at syriske flyktninger opplever å møte en kultur som har andre narrativer, diskurser, verdier og trossystemer enn hva man selv opplever å ha. Å forstå hva som er greit å gjøre og hva som blir oppfattet av andre som unormalt, blir da vanskelig for deltakerne å tyde. En deltaker beskriver eksplisitt at man ikke klarer å tolke hvordan disse normene er. Diskurser beskrives i sosialkonstruksjonismen som noe «alle» er enige om at er som de er. Dette betyr samtidig at syriske flyktninger ikke opplever å være del av denne felles forståelsen av diskurser og normer.

Ved å beskrive sitt forhold til kulturelle koder, sier deltakerne at disse kodene er noe man er nødt til å forholde seg til, noe som er i tråd med kybernetikken. En deltaker beskriver at man opplever møter med nordmenn på en slik måte at man velger å trekke seg tilbake og unngå denne kontakten. Denne måten å unngå disse utfordringene på er i tråd med det Varvin beskriver om å finne omveier rundt situasjoner der man møter kulturelle utfordringer. Slike møter, der syriske flyktninger ikke opplever å forstå og kjenne seg igjen i narrativene man er omgitt av kan videre skape gruppedynamikker som gir en opplevelse av å tilhøre noe, men samtidig være utenfor noe annet. I dette tilfellet viser det seg at man opplever et fellesskap med de andre deltakerne, men at man opplever seg på utsiden av de i samfunnet som er del av de kulturelle narrativene, normene og verdiene. Dette vil igjen være identitetsskapende og et grunnlag for hvilken selvtillit, verdi og mening deltakerne opplever.

Det ser med dette ut til at deltakerne opplever møtet med de kulturelle diskursene som krevende. Dette vil kunne påvirke synet på en selv, hvordan man opplever sin egen plass i grupper og i samfunnet rundt en. I ytterste konsekvens vil opplevelsen av å ikke forstå disse rammene kunne

prege synet på en selv og utfordre opplevelsen av mening og verdi, slik Schwartz og Varvin beskriver.

5.6.2 Systemutfordringer

Deltaker trekker fram utfordringer knyttet til møter med offentlige myndigheter og hvilke normer og regler som gjelder for det norske samfunnet. En deltaker etterspør opplæring i norske regler og lover og en annen beskriver at «det vanskeligste problemet også for dem, at de kan ikke regler og lover her i Norge». Det poengteres at man ønsker å lære dette og at man opplever dette som viktig. Deltakerne deler også frustrasjon over å ikke forstå hvordan UDI arbeider og en deltaker beskriver at praksisen for pass og opphold er uklar: «de sa til han, hvis du vil ha pass, da vi ta fra deg oppholdstillatelse». Deltakerne ytrer også tydelig behov for å gå videre og at man står fast i en situasjon som ventende. Flere deltakere beskriver at man trenger å gå «videre», blant annet sier en at «jeg må ha oppholdstillatelse til å gå videre». Ønskene for fremtiden er flere og man trekker fram skole, språk og jobb som viktige suksessfaktorer. En deltaker sier at «ingenting er håpløst, jeg bare tenker at i morgen det er skole, etter skole kanskje jeg skaffer meg en jobb og det går videre».

Fortellinger med tydelig frustrasjon over hvordan man opplever hendelser kan beskrives som narrativer (Johnsen og Torsteinsson 2012:200). Slike frustrasjoner kan være belastende på relasjonene man har til andre (Valenta og Berg 2012:114). Man finner slik belastning i asylmottak hvor frustrasjon mot systemer og UDI kommer ut i form av frustrasjon mot ansatte eller andre beboere. Selv om man er fra samme land og opplever et sterkt felles samhold, vil frustrasjon potensielt kunne ødelegge relasjoner internt i slike grupper (Andrews 2014:46 og Valenta og Berg 2012:114).

Fangen beskriver at flyktninger kan oppleve systemisk ydmykelse, når man møter systemer som krenker en, selv om systemene ikke har dette som hensikt (2006:1309). Dette kan være begrensninger myndighetene gjør mot innvandrere som gruppe, noe som allikevel vil oppleves som en personlig krenkelse for den det gjelder (ibid.). Hvilke normer og regler som gjelder er del av hvilke diskurser man har rundt seg. Diskurser kan beskrives som felles ideer på kultur- og

samfunnsnivå (Jensen 2009:61). Diskurser vil bare være mulig gjennom språk og vil være en bestemt måte å snakke om og forstå verden på (Jensen 2009:61 og Jørgensen og Phillips 1999:9).

Narrativene deltakerne deler om å ikke forstå systemer, viser seg blant annet gjennom frustrasjon. Flyktninger som bor på asylmottak sammen med andre, står i fare for å få en svakere relasjon, når frustrasjoner rettes mot viktige relasjoner i mottaket. Diskursene om hvordan systemer er bygget opp, er noe man vil forstå når man er del av en diskurs, slik Jensen beskriver det. Når man da opplever å ikke forstå hvilke regler, normer og rutiner som finnes i prosedyrer, og påpeker at an har behov for læring, er dette et tegn på at syriske flyktninger står utenfor denne diskursen. Når man opplever å ikke forstå hvorfor regelverket er som det er, står syriske flyktninger i fare for å oppleve systemisk krenkelse og utvikler frustrasjon som reaksjoner på dette. For eksempel kan denne dynamikken oppstå rundt hvorfor man ikke får oppholdstillatelse, hvorfor man ikke får svar fra UDI eller spørsmål knyttet til norske regler og normer.

På den andre siden beskriver deltakerne at man har ønsker og håp for framtiden. Disse knytter seg til språkopplæring, skolegang og senere jobbmuligheter. En deltaker beskriver at vedkommende allerede går på skole i asylmottaket. Dette kan i motsetning til diskursen om regelverk, forstås som en felles diskurs og tradisjon mellom Syria og Norge, der arbeid, skole og språk står sentralt som kulturelle narrativer. Disse felles idealene vil dermed kunne skape mindre frustrasjon og mindre krenkelse.

6 Avslutning

I dette avsluttende kapittelet av masteroppgaven vil jeg foreta en oppsummering av mine funn fra undersøkelsen. Jeg vil deretter presentere noen kritiske blikk på resultatene før jeg avslutter med noen refleksjoner omkring implikasjoner av studien. I denne oppgaven har jeg undersøkt hvilke beskrivelser av seg selv syriske flyktnings har mens man bor på asylmottak.

Forskningsspørsmålet som var utgangspunkt for dette var: *Hvilke beskrivelser av seg selv har syriske flyktninger som bor på asylmottak?*

6.1 Oppsummering

Etter å ha gjennomført intervjuer med fra sju til ni syriske flyktninger, transkriberte og analyserte jeg alt datamaterialet ved bruk av tematisk analyse. Denne analysen ga fem hovedtema. Jeg valgte etter dette å trekke ut de dataene som var mest relevant for å kunne besvare forskningsspørsmålet. Dette dannet grunnlaget for fem nye overskrifter og drøftingsdeler. I likhet med den tematiske analysen står det fram funn som omhandler flere ulike temaer. Jeg vil nå gjenta og oppsummere de viktigste funnene fra oppgaven.

Seg selv: I undersøkelsen kommer det fram at deltakerne beskriver seg selv som å være i en nyorienterende fase. Deler av den kunnskapen de innehar oppleves unyttig for den situasjonen de nå er i og enkelte omtaler dette som å bli et barn igjen. Dette fordi de må lære seg et nytt språk, gå på skole og starte en ny arbeidskarriere. Asylmottaket som kontekst var utgangspunktet for denne studien. Funn tyder på at deltakerne opplever dette på ulike måter, men en tendens er at man opplever å leve for tett på andre mennesker. Dette gir utslag i mangel på privatliv og opplevelse av å være i et fengsel. Undersøkelsen viser også at selve asylsøkerprosessen oppleves belastende og begrensende. Funn viser at de opplever seg som passive og hemmet når de venter på avklaring på asylsøknad. De opplever det også som hemmende å ikke ha rett til jobb eller bosetting. Det er også funn som tyder på at det oppleves vanskelig og urettferdig at noen får svar på asylsøknad før andre. Funnene peker dermed mot at man må revurdere opplevelsen av en selv i denne fasen, da man opplever å ikke ha nødvendig kunnskap og bor i en ny kontekst.

Gruppetilhørighet: Et annet tema med funn fra undersøkelsen er hvordan deltakerne beskriver seg selv i relasjon til grupper. Ulike former for gruppetilhørighet er noe som preger en stor del av materialet. En side av dette er viktigheten av å tilhøre grupper. Funn tyder på at man deler et skjebnefellesskap over å ha felles opplevelser og narrativer fra krigen i Syria. Gruppen ser ut til å oppleve at den både har en felles fortelling som den ønsker å formidle og at den opplever et kollektivt ansvar for å representere den syriske folkegruppen.

Funn tyder på at dette fellesskapet er så sentralt at enkelte kvier seg for å flytte fra asylmottaket i frykt for å bo på et sted uten andre syrere. En utfordring for gruppedynamikken ser ut til å være at noen får opphold og andre må vente, men funnene viser at de stort sett opplever å ha det harmonisk sammen på asylmottaket. En tendens er at gruppen trives godt sammen på tross av at deltakerne har ulike mål, verdier og tanker. Det gruppefellesskapet som står fram i oppgaven tyder på at man opplever seg som en in-gruppe og at man opplever enkelte andre innvandrergrupper som ut-grupper. Funn tyder samtidig på at deltakerne opplever seg som en ut-gruppe blant nordmenn og i det norske samfunnet. Dette kommer fram i beskrivelsene de har om møtene med nordmenn, der de opplever å bli avvist eller krenket på bakgrunn av at de tilhører gruppen syrere. Undersøkelsen viser blant annet at deltakerne opplever å bli møtt av stereotype holdninger hvor de opplever seg misforstått. Beskrivelser tyder på at deltakerne blir plassert i kategorier som enten svake og stakkarsliggjorte eller at den de møter blir redd for en.

En annen gruppetendens i oppgaven er at de syriske deltakerne opplever at de er i en posisjon med mindre makt, noe som kommer til uttrykk gjennom sterke ytringer om takknemlige overfor Norge og nordmenn. Funnene tyder på at takknemlighet kan ha oppstått som en reaksjon på å ikke oppleve seg som velkommen som asylsøker, både fra arabiske land, i møte med Norge som stat og i konkrete møter med nordmenn. I oppgaven stilles det spørsmål om takknemlighet også kan være et uttrykk for et ønske om å tilhøre gruppen nordmenn og landet Norge.

Viktigheten av nære relasjoner: Et tredje tema funn i oppgaven er hvordan deltakerne opplever at nære relasjoner er viktig for seg. Som nevnt i forrige punkt ser det ut til at gruppe medlemmene opplever å være viktige for hverandre. Oppgaven viser også at deltakerne snakker positivt om sine relasjoner til ansatte på asylmottaket og at disse er viktige for deres

trivsel i denne bosituasjonen. Familie trekkes også fram som viktig. Funn tyder på at savnet etter familie er stort, og at man i familiers fravær beskriver hverandre og ansatte som familie. Et funn i oppgaven er at familie og de andre deltakerne kan fungere som kulturbærere for den syriske kulturen, slik at man opplever å tilhøre et normsett og diskurser, selv om man er i Norge.

Hvordan man opplever seg i møte med kultur og samfunn: Oppgaven viser også funn på et fjerde tema. Dette knytter seg til opplevelser deltakerne har av seg selv i relasjon til diskurser, kulturelle narrativer og samfunnsnormer. Mye tyder på at deltakerne erfarer å møte nordmenn som har en annen diskursiv bakgrunn enn seg selv og at det oppstår situasjoner som oppleves krenkende for deltakerne. Deltakerne opplever det som vanskelig å ikke forstå diskursene de er omgitt av. Dette kan resultere i tilbaketrukkethet.

Oppgaven drøfter også at man på et samfunnsnivå har ulike diskurser og stereotyper som preger hvordan deltakerne blir møtt, både menneske til menneske og i et systemperspektiv. Funnene tyder på at deltakerne i større eller mindre grad opplever systemiske krenkelser. Et eksempel som trekkes fram i oppgaven er at regjeringens ønsker om en restriktiv innvandringspolitikk kan oppleves som krenkende da man ikke opplever seg som velkommen til landet.

Oppgaven beskriver videre at utfordringene med krenkelse og måten man blir møtt på av nordmenn kan resultere i tilbaketrukkethet og kan endre synet en har på seg selv og egen identitet. I tillegg viser oppgaven at frustrasjon kan oppstå som en reaksjon på at man ikke forstår hvilke normer og regler som er førende i samfunnet rundt en. På den andre siden viser oppgaven at det også finnes diskurser og samfunnsstrukturer man kjenner fra Syria. Dette viser seg blant annet gjennom ønsker om å gå på skole og jobbe, verdier deltakerne knytter til både Syria og Norge.

6.2 Kritisk blikk på resultater av undersøkelsen

Resultatene i oppgaven står fram som resultater av en analytisk prosess av datamaterialet. Dette legger til grunn hva deltakerne har sagt i intervjuer som svar på spørsmålene som stilles. Det som derimot ikke kommer fram, kan man undre seg rundt hva kan være. Intervjuguiden ble utviklet med åpne spørsmål og med en ide om at deltakerne selv styrer hva man ønsker å trekke fram

innenfor de gitte tema (se vedlegg: *Intervjuguide*). Den tematiske analysen viste at det var en rekke temaer som stod fram. En så åpen fremgangsmåte kan ha virket lite styrende og lite utfordrende på deltakerne. Dette vil ha påvirket hvilke svar som kom og ikke kom.

En annen utfordring for oppgaven er at utvalget er beboere på samme asylmottak og vil være påvirket av dette. Man kan tenke seg at deltakerne representerer en felles kultur og diskurs internt på asylmottaket. Et eksempel kan være at deltakerne ensidig snakket varmt om ansatte på mottaket. Ved deltakere fra flere asylmottak ville variasjonen kanskje vært større. Man bør derfor være varsom med å dra konklusjoner om syriske flyktningers opplevelser fra andre asylmottak basert på denne studien.

Denne studien ser spesielt på syriske flyktningers syn på seg selv i en bestemt fase av flukten – perioden på asylmottak. Denne studien vil ikke kunne kaste lys over hva som kjennetegner gruppens syn på seg selv i neste fase, ved bosetting i det norske samfunnet. Det er ikke umulig å se for seg at en studie av denne fasen ville kunne gi vesentlig andre funn, blant annet på grunn av at flyktningene da vil være i en hverdag med andre relasjoner enn på asylmottaket. Å få mer kunnskap om dette vil kreve mer forskning.

6.3 Implikasjoner av studien

Denne studiens nytteverdi kommer til uttrykk på flere måter. Funnene vil kunne bidra til ny og utvidet kunnskap om syriske flyktninger som gruppe. De vil også tydeliggjøre at gruppen består av personer med ulike narrativer og livserfaringer. Oppgaven viser hvilke utfordringer man møter under asylsøkerprosessen og hvilke tiltak og relasjoner man kan ha behov for i denne perioden. Undersøkelsen viser hvordan forhold til in- og ut-grupper preger hvordan man møter og blir møtt av andre. Undersøkelsen har bekreftet kjent teori, men har samtidig skapt ny kunnskap som utvider erfaringene man har fra lignende studier.

Studien vil være nyttig for alle som interesserer seg for temaene studien inneholder, og spesielt saksbehandlere og andre som møter flyktninger. Den vil også være nyttig for de som arbeider med andre deler av migrasjonsfeltet og for fagutøvere som arbeider med å opprette tiltak rettet mot disse gruppene.

Videre forskning kan bruke datamaterialet i denne undersøkelsen som utgangspunkt for å undersøke om syriske flyktninger i andre asylmottak har liknende opplevelser. En liknende kontekst og en utvidelse av utvalget vil kunne gjøre funnene i denne studien mer generaliserbare og man vil få kunnskap om hvorvidt utvalget i studien representerer en større populasjon. Denne studien har pekt på noen spesifikke områder hvor det kan være spesielt interessant å utvikle ytterligere kunnskap. Oppgaven tematiserer at stereotypi og kategorisering av andre kan oppleves som krenkende for den som blir utsatt for dette. Et funn er at syrere opplever å bli møtt med stereotype holdninger av nordmenn og det norske samfunnet. Ytterligere forskning og kunnskap om syriske flyktninger vil kunne gi menneskene i denne gruppen et sterkere ansikt utad, slik Bjartnes innledningsvis poengterer. To andre tema som står fram i funnene er opplevd viktighet av gruppetilhørighet og uttrykt takknemlighet. Disse kunne det også være interessant å undersøke videre. Eksempelvis viser oppgavens kapittel om *takknemlighet* at deltakerne har en rekke positive beskrivelser av nordmenn og at disse står i kontrast til noen av fortellingene om faktiske møter med nordmenn. Slike implisitte funn kan være interessant å utforske videre.

7 Litteraturliste

- Andersen, T. (2005). *Reflekterende Processer. Samtaler og samtaler om samtalerne*. 3.utg. Viborg: Dansk psykologisk forlag.
- Anderson, H. (1997). *Samtale, sprog og terapi. Et postmoderne perspektiv*. København: Hans Reitzels forlag.
- Andrews, T., Anvik, C. og Solstad, M. (2014). *Mens de venter - Hverdagsliv i asylmottak*. Bodø: Nordlands forskning. Hentet 15. april 2017 fra: http://evaluering.nb.no/eval-utlevering/innhold/URN:NBN:no-nb_overfordokument_5693_Eval_0/pdf.
- Bastiansen, A. (1992) *sosialpsykologiske perspektiver. Tema med variasjoner i teori og praksis*. Otta: Tano.
- Bastiansen, A. (2003) *Den tusende dråpe. På sporet av humanistisk sosialpsykologi*. Oslo: Pax forlag.
- Bjartnes, K. S. (2015, 22. august) Når liv blir tall. *VG*. Hentet 10. mai 2017 fra: <http://www.vg.no/nyheter/meninger/flyktningskrisen-i-europa/naar-liv-blir-tall/a/23510244/>.
- Braun, V. og Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology* 2006 vol. 3, issue 2:77-101. DOI: <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Burr, V. (2015). 3. utgave. *Social constructionism*. East sussex: Routledge
- Dallos, R. og Draper, R. (2005) *Familieterapi. Systemisk teori og praksis*. København: Hans Reitzels forlag.
- Egenæs m.fl. (2015, 11. mars). Kronikk: Nasjonal dugnad for syriske flyktninger. *VG*. Hentet 19. mai 2017 fra: <http://www.vg.no/nyheter/meninger/syria/kronikk-nasjonal-dugnad-for-syriske-flyktninger/a/23412532/>.
- Fangen, K. (2006). Stolthet og krenkelse: Somalieres opplevelser av tilværelsen i Norge. *Tidsskrift for norsk psykologforening*. Vol. 43., nr.12:1309-1319.
- Fiske, S.T., Cuddy, A.J.C., Glick, P. og Xu, J. (2002). A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow From Perceived Status and Competition. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 82, No. 6:878–902 DOI: 10.1037//0022-3514.82.6.878.
- Gergen, K.J. og Gergen, M. (2005). *Social konstruktion ind i samtalen*. Viborg: Dansk psykologisk forlag.

Grande, T. S. (2015, 10. november). Norge kan håndtere flyktningekrisen. *Dagbladet*. Hentet 10. mai 2017 fra: <http://www.dagbladet.no/kultur/norge-kan-handtere-flyktningekrisen/60166341>.

Guest, G, Macqueen, K.T. og Namey, E.E. (2012). *Applied thematic analysis*. London: Sage.

Haaland, K.R. (2005). *Løft og narrativer i profesjonelle samtaler*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hagen, K. (2005) *transkripsjonsveiledning for nota-Oslo*. Hentet 15. mars 2017 fra: <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/transkripsjon/NoTa-transkripsjonsveil7.pdf>.

Hauge, Å.L. (2007) Identitet og sted: En sammenligning av tre identitetsteorier. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. Vol. 44, nr. 8:980-987. Hentet fra psykologtidsskriftet.no.

Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 7.utg. Oslo: Universitetsforlaget.

Holmgren, A. (2010) *Terapifortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Institutt for samfunnsforskning (2012). *Tema: Migrasjon*. Hentet 22. mai 2017 fra: <http://www.samfunnsforskning.no/Vi-forsker-paa/Migrasjon>.

International Organization for Migration (2017). *Global migration flows*. Hentet 10. mai 2017 fra: <https://www.iom.int/world-migration#source>.

International Organization for Migration (2016). *Syria*. Hentet 10. mai 2017 fra: <https://www.iom.int/countries/Syria>.

Jensen, Per (2009). *Ansikt til ansikt. Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. 2.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Jensen, Per og Inger Ulleberg (2011). *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Johannessen, A., Tufte, P.A., Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 4.utg. Oslo: Abstrakt forlag.

Johnsen, A. og Torsteinsson, V. (2012). *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget.

Jørgensen, M. W. og Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Kvale, S. (2007). *Doing interviews*. London: Sage.

Kvale, S og Brinkmann, S. (2014) *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. utg. København: Hans Reitzels forlag.

Lundby, G. (1998). *Historier og terapi: om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier*. Oslo: Tano Aschehoug.

Lundby, G. (red.) (2009). *Terapi som samarbeid*. Oslo: Pax forlag.

Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget.

Moen, T. og Karlsdottir, R. (2011). *Sentrale aspekter ved kvalitativ forskning*. Trondheim: Tapir akademisk forlag.

Morgan, A. (2000a). *Narrative samtaler. En introduksjon*. København: Hans Reitzels forlag.

Morgan, A. (2000b). *What is narrative therapy?* Adelaide: Dulwich centre publications.

Nordenhof, I. (2008). *Narrative familiesamtaler –med utsatte barn og deres forældre*. København: Akademisk forlag.

Payne, M. (2011). *Narrativ terapi. Teori og praksis*. Danmark: Dansk psykologisk forlag.

Schwartz, S.J., Luyckx, K. og Vignoles V.L. (2011). *Handbook of Identity, theory and research*. London: Springer. DOI: 10.1007/978-1-4419-7988-9.

Statistisk Sentralbyrå (2016a). *Personer med flyktningbakgrunn, 1. Januar 2016*. Hentet 12. mai 2017 fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger>.

Statistisk Sentralbyrå (2016b). *Holdninger til innvandrere og innvandring, 2016*. Hentet 11. mai 2017 fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvhold>.

Strauss, A. og Corbin J.M. (1998). *Basics of Qualitative Research*. 2. Utg. London: Sage.

Takvam (2015, 11. Sept.). Valgkamp i flyktningsskyggen. *NRK*. Hentet 21. mai 2017 fra: <https://www.nrk.no/ytring/valgkamp-i-flyktningskyggen-1.12547416>.

The UN refugee agency (UNHCR) (2017). *Syria Regional Refugee Response*. Hentet 10. mai 2017 fra: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>.

Valenta, M. og Berg, B. (2012). *Asylsøker i velferdsstatens venterom*. Oslo: Universitetsforlaget.

Varvin, S. (2003). *Flukt og eksil. Traume, identitet og mestring*. Oslo: Universitetsforlaget.

White, M. (2006a). *Narrativ praksis*. København: Hans Reitzels forlag.

Ølgaard, Bent (2004). *Kommunikation og økomentale systemer, en introduktion til Gregory Batesons forfatterskab*. 3.utg. København: Akademisk forlag.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema norsk

Forespørsel om deltakelse i samtalegruppe

”Hva forteller syriske flykninger om hva som er viktig i sitt liv?”

Bakgrunn og formål

Mitt navn er Sigurd Riste Andersen og jeg gjør for tiden en masterstudie i familierapi og systemisk praksis ved VID Vitenskapelige Høgskole. Jeg ønsker å finne ut hva du som bor på asylmottak opplever som viktig i ditt liv. Formålet med dette er å gi meg selv og andre et bilde av hva syriske flykninger opplever som viktig for seg i perioden der man søker asyl.

Problemstillingen for studien er:

”Hva forteller syriske flykninger som bor på asylmottak om hva som er viktig i sine liv?”

Samtalegruppene gjennomføres i samarbeid med Dialogsenteret for flykninger og asylsøkere ved Diakonhjemmet Høgskole.

Deltakerne i gruppen vil være syriske flykninger i alle aldre som bor på asylmottak.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Jeg vil følge samtalegruppen i 3-4 møter i perioden juni-oktober 2016. Jeg vil være med på disse gruppene selv, men vil ikke snakke underveis. Hvis man ønsker å fortsette med grupper uten meg til stede er dette mulig.

Jeg vil gjøre lydopptak, slik at jeg i etterkant kan referere korrekt til det som blir sagt.

Dersom det er deltakere under 18 år til stede, vil jeg kunne gi dette brevet og annen informasjon til foreldre.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Både jeg og veiledere vil ha taushetsplikt og vil ikke formidle identifiserbare opplysninger til andre. Det er kun jeg og veiledere som vil ha tilgang til personopplysninger og lydopptak.

Lydopptak og andre personopplysninger vil låses inn i innbruddsikker safe.

De som deltar vil ikke kunne identifiseres i publikasjonene fra prosjektet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes oktober 2017. Lydopptak og annen konfidensiell informasjon vil slettes ved prosjektets slutt.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med prosjektleder Lars Jørgen Berglund, 91 000 753

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

~
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.2 Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeskjema arabisk

سؤال عن الاشتراك في حوار في مجموعة

ما هو الشيء المهم في حياة اللاجئين السوريين بناءً على ما يُخبرون به؟

الهدف والخلفية

اسمى "سيجورد ريستا اندريسسين" وانا ادرس الماجستير في مجال العلاج العائلي في جامعة العلوم "فيد". اود ان اعرف منك انت كلاجئ ومقيم في سكن اللجوء عن الشيء المهم في حياتك في وضعك الحالي. والهدف من هذه المعرفة هو إعطاء صورة لي ولغيري عن الشيء المهم للاجئين السوريين في فترة طلب اللجوء.

مشكلة البحث الدراسية

ما هي الأشياء المهمة في حياة اللاجئين السوريين الذين يقيمون في مسكن للاجئين بناءً على ما يخبرون به؟

الحوار الجماعي يتم بمشاركة مؤسسة الحوار للاجئين في جامعة دياكون. المشاركين في المجموعة سيكونون لاجئين سوريين ممن يقيمون في مسكن للجوء, وهذه المشاركة ستشمل جميع الاعمار.

ماذا تحتوي المشاركة في هذه الدراسة؟

الحوار الذي سأتابعه مع المجموعة يتكون من ثلاث لأربع مقابلات خلال شهر يوني (حزيران) وحتى شهر أكتوبر (تشرين)

أنا شخصياً سأكون متواجد مع هذه المجموعات، ولكنني سألتزم الصمت ولن أتحدث بشيء خلال الحوار. إذا أحد منكم يرغب في الاستمرار مع المجموعة ولكن بنفس الوقت لا يرغب بأن أكون متواجد، فهذا ممكن.

سوف أقوم بالتسجيل الصوتي للحوار، وذلك حتى يمكنني من السرد الصحيح لما قيل. إذا ما كان من ضمن المتواجدين اشخاصا تحت سن ال 18 عاماً، سوف ابعث هذا الخطاب ومعلومات أخرى لوالديهم.

ماذا يحدث للمعلومات التي جمعناها عنك؟

جميع المعلومات سوف تعالج بخصوصية. أنا والمدرسين المشرفين على دراستي سوف نتقيد بشروط وواجبات السرية لتلك المعلومات. وهذا يعني اننا لن نقدم معلومات قد تُعرف بأشخاصكم للآخرين. معلوماتكم الشخصية والتسجيلات سوف تكون بمتناولي أنا والمدرسين فقط لا غير.

هذه المعلومات والتسجيلات الصوتية سوف توضع في خزانة ويُغلق عليها. الأشخاص الذين سوف يشاركون في الحوار لن يُستطاع التعرف على اشخاصهم من خلال منشورات المشروع. المشروع وكما هو مخطط له سوف ينتهي في 2017/10 وبناءً عليه سوف نقوم بمسح جميع المعلومات الشخصية والتسجيلات الصوتية.

الحرية في المشاركة

المشاركة في هذه الدراسة هو عمل تطوعي منك، وانت لك الحرية التامة والكاملة في ان تلغي موافقتك و قبولك بدون ان تعطي اعدار. وفي حالة أن تتراجع عن قبولك في المشاركة سوف تصبح المعلومات عنك مجهولة وغير مُسمية.

إذا ما كان لديك سؤال عن هذه الدراسة تستطيع الاتصال بمدير المشروع "لاش يورفيرسن
بركلوند" على هذا الرقم 91000753
كلا من حماية الشخص للأبحاث والمركز النرويجي للأبحاث قد أبلغوا عن هذه الدراسة.

موافقة للمشاركة في الدراسة

لقد استلمت المعلومات الكافية عن الدراسة، وأنا موافق/ة على المشاركة

.....
(امضاء المشارك/ة، التاريخ)

8.3 Vedlegg 3: Utdrag fra Intervjuguide

Problemstillingen og fokus for samtale:

Hvordan beskriver syriske flyktninger opplevelsen av seg selv under botiden på asylmottak.

Forord til intervjuguide/temaguide:

Masterstudent ønsker at samtalen skal være preget av at alle som ønsker å si noe er velkomne til å dele. Det vil ikke være påkrevd at alle sier noe eller deler noe om seg selv, men det vil bli sagt i starten av samtalen at man er velkommen til å si det man vil.

Det vil videre være opp til samtalelederne hva man skal snakke om og hvilken regi man ønsker å ha i samtalen.

Denne guiden er derfor ment som forslag til temaer man kan snakke om og vil bli brukt som samarbeidsdokument under forberedelsene til samtaler.

Før samtalestart med deltakere:

Håndhilse og møte hver deltaker. Alle hilser på hverandre og det blir tilbudt te, kjeks evt annen mat/drikke.

Joiningarbeid før man setter seg ned. Det vil være satt ut stoler i ring og deltakerne kan sette seg der de ønsker i ringen. Hvis det er to samtaleledere kan de sette seg slik de ønsker.

Man vil på forhånd ha avklart hva tolken heter og ha informert deltakerne om dette.

Introduksjon under samtale:

Sette kontekst.

Tolken oversetter og vil starte med å si noe om sin egen rolle, taushetsplikt og upartiskhet.

Samtaleleder beskriver hvorfor man har invitert deltakerne.

Masterstudent beskrive masterprosjektet, eventuelt med innspill fra prosjektleder.

Prosjektleder beskriver masteroppgavens link til Dialogsenteret for flyktninger og asylsøkere.

”Gi noe tilbake”, ved å påpeke at deltakernes erfaringer er viktige i vårt arbeid. Dette fordi man ønsker å forstå hva som er viktig for deltakerne og for å kunne skape gode tilbud for andre i liknende situasjon.

Masterstudent beskriver at det vil bli gjort lydopptak av samtalen, og grunnen til at man gjør dette. Man vil sjekke at alle har forstått på forhånd at dette ville bli gjort og at dette er greit. Lydopptaket skrur på etter at det er enighet om at dette er greit.

Samtaleleder beskriver hvem som har hvilke roller i rommet. Masterstudent beskriver sin rolle og hvordan rollen vil være i samtalen (deltakende observasjon).

Samtalen:

Samtalen starter med at samtaleleder tar initiativ til at gruppen snakker i tur basert på hvor de sitter i sirkelen/rekken. Alder og navn er ikke nødvendig å spørre om for oppgavens del, men kan være naturlig å ha med i presentasjonsrunde. Samtalen begynner med å høre hva deltakerne gjorde i Syria før de flyktet, samt hvorvidt de er alene eller har et nettverk i Norge:

- Hva gjorde du da du bodde i Syria?
- Er du i Norge alene eller har du familie/nettverk?

Regi på samtalen videre styres fritt av samtaleleder, men bør ha en slik struktur at det er rom for alle til å si noe, dersom man ønsker å snakke. **Forslag til spørsmål:**

- Hvordan opplever du å være i et nytt land, nytt språk, ny kultur?
- Hva har endringene i livssituasjon betydd for deg og ditt syn på deg selv?
- Har det å flykte fra Syria til Norge endret deg på noe vis? På hvilken måte?
- Hvilken rolle hadde du for de rundt deg i Syria og hvilken rolle har du for de rundt deg i dag?
- Hvordan har ditt forhold til familie endret seg siden du reiste?
- Hvordan behandler omgivelsene deg i dag? Er dette annerledes enn hvordan du ble behandlet i Syria?

- Tror du du får brukt erfaring fra det du jobbet med i Syria i Norge?
- Hvordan opplever du forskjellene mellom den situasjonen du var i i Syria før krigen til den situasjonen du er i nå?
- Hvordan ser du på deg selv i dag og hvordan så du på deg selv i Syria?
- Hvordan opplever du deg selv i møte med denne nye situasjonen?

Hvis du skulle ønske noe annerledes, hva ville det være?

8.4 Vedlegg 4: Kvittering godkjent prosjektsøknad NSD

Lars Jørgen Berglund
VID Diakonhjemmet VID vitenskapelig høgskole
Boks 184 Vindern
0319 OSLO

Vår dato: 29.06.2016

Vår ref: 48799 / 3 / ASF

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 25.05.2016.

Meldingen gjelder prosjektet:

48799Hva forteller syriske flyktninger om hva som er viktig for dem i sine liv?

Behandlingsansvarlig VID vitenskapelig høgskole, ved institusjonens øverste leder

Daglig ansvarlig Lars Jørgen Berglund

Student Sigurd Riste Andersen

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema,

<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skiema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.10.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Amalie Statland Fantoft

Kontaktperson: Amalie Statland Fantoft tlf: 55 58 36 41

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Sigurd Riste Andersen sigurd7@gmail.com

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 48799

FORMÅL

Prosjektets formål er å undersøke hva syriske flyktninger som bor på asylmottak i Norge, opplever som viktig for seg.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

I følge meldeskjemaet skal deltakerne i studien informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykke til deltakelse. Det er mulig at utvalget vil bestå av informanter mellom 16 og 18 år. For informanter under 18 år vil det innhentes samtykke fra foreldrene deres.

Informasjonsskrivet er godt utformet, men det kan med fordel presiseres i skrivet at hvorvidt personer ønsker å delta, ikke vil få konsekvenser for deres eventuelle søknader om oppholdstillatelse. Studenten opplyser på e-post mottatt 28.06.2016, at informasjonsskrivene også vil oversettes til syrisk.

FOKUSGRUPPE/GRUPPEINTERVJU

I gruppeintervju er det spesielt viktig å tenke på om spørsmålene er utformet på en slik måte at de kan besvares i plenum (f.eks. dersom det er snakk om veldig personlige eller sensitive spørsmål). Det kan noen ganger være relevant at de som deltar undertegner en gjensidig taushetserklæring.

GODKJENNING FRA UDI

Studenten og veileder har i følge e-post mottatt 28.06.2016, sendt søknad til UDi om å få gjennomføre prosjektet. Vi forutsetter at dere ikke starter prosjektet og datainnsamlingen før dere har fått tilbakemelding fra UDi, vi ber også om at tillatelsen ettersendes til personvernombudet@nsd.uib.no.

SENSITIVE PERSONOPPLYSNINGER

Det behandles sensitive personopplysninger om helseforhold.

SÅRBAR GRUPPE

Informantene er flyktninger, og kan regnes som å være i en sårbar situasjon. Personvernombudet har vært i dialog med studenten for å avklare hvordan informantene skal ivaretas under og etter samtale. Studenten beskriver på e-post mottatt 28.06.2016, hvordan han vil ta hensyn til dette i gjennomføringen av prosjektet. Det vil for eksempel være erfarne personer som vil lede datainnsamlingen, som skjer i samtalegrupper mellom flyktingene og samtaleledere. Studenten bekrefter at lederne vil ha regi i det som skjer, samt ha ansvar for at deltakerne blir ivaretatt. Det vil være personer med høy samtalekompetanse som vil lede denne gruppen. Dersom enkelte av deltakerne skulle ha behov for videre oppfølging, vil lederne kunne vurdere å henvise til andre tiltak eller ha oppfølgingssamtaler. Studenten har jobberfaring fra arbeid med sårbare og marginaliserte grupper. I tillegg er studenten i praksis som familierapeut.

Personvernombudet vil på bakgrunn av studentens redegjørelse anbefale prosjektet slik det er planlagt.

TREDJEPERSONER

Det behandles enkelte opplysninger om tredjeperson. Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Studenten har bekreftet på e-post mottatt 28.06.2016, at personvernulempen for tredjeperson skal reduseres på denne måten, og kan derfor unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

TOLK

Studenten har bekreftet på e-post at det skal anvendes tolk. Tolken skal være med på flere av samtale, og informantene skal godkjenne tolken før samtale begynner. I tillegg må VID vitenskapelig høgskole inngå skriftlig avtale med tolken vedrørende konfidensiell behandling av opplysninger som fremkommer.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at dere behandler alle data og personopplysninger i tråd med VID vitenskapelig høgskole sine retningslinjer for innsamling og videre behandling av forskningsdata og personopplysninger.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

I informasjonsskrivet har dere informert om at forventet prosjektslutt er 01.10.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal dere da anonymisere innsamlede opplysninger. Anonymisering innebærer at dere bearbeider datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjør dere ved å slette direkte personopplysninger, slette eller omskrive indirekte personopplysninger og slette digitale lydopptak.

